БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

№ 111 (8656)
МАЙН
13
ВТОРНИК
1958 он

Сэн 20 мүнгэн

МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

Нүүдэл наймаа үргэнөөр эмхидхэхэ

...э үдэрнүүдтэ республикымнай ...озуудай гэшүүд, совхозуудай ...мэришэд хабарай тарилгые ...болзор соонь үнгэргэхын тулада ... хүсэеэ элсүүлжэ байна. МТС-...э худалдан абтаһан трактор, ...нануудай бодото эзэд болоһон ...озууд полевой стануудтаа га-...ар үнинэй. Кударын, Бичурын ...я бусад аймагуудта эртын та-...а дүүргэгдэжэ захалба.

...эл энэ үедэ колхоз, совхозууд-...арилгын хүдэлмэридэ хабаа-...жа байһан хүнүүдые үдэр бү-...эрэглэгдэдэг эд бараагаар та-...ряагүй хангаха гээшэ хүдөө-...удалдаа наймаанай хүдэлмэ-...шэдэй харюусалгатай, хүндэ-...зорилго болоно. Аймпотребсою-... правлениин, сельпонуудайнь ...бэрилэгшэдэй зүгһөө ёһотой ...ал хандуулагдадаг газарта ...дан абагшадай эрилтэ хүсэд ...гдадаг гээшэ. Хэжэнгын, Түн-..., Курумканай аймпотребсою-...ай хүдэлмэрилэгшэд хабарай ...гын үедэ худалдаа наймаа ...а һайнаар эмхидхэжэ байна. ...аймагуудта автолавканууд по-... хүдэлмэриин эхилэн сасуу, ...хараалагдаһан түсэбэй ёһоор ...раа худалдажа захалаа. Мүн ... сельпо мори унаагаар нүүдэл ...аа эмхидхэжэ, тамхи, зуруул, ... сахар гэхэ мэтые поли дээрэ ...шажа наймаална. Энэ талаар ...эй сельпогой нүүдэл наймаа ...ша нүхэр Бабариновай хүдэл-...һөө жэшээ абамаар. Хабарай ...гын түрүүшын үдэрһөө нүхэр ...ринов мори тэргэдэ эд бараа ..., XX партсъездын нэрэмжэтэ ...зой полинуудта саг үргэлжэ ...а байдаг. Тиигэхэ зуураа; ...знигуудай ямар эд бараа хэ-...жэ байһаниие хараадаа аба-...удаадахи ерэлгэндээ худалдан ...адайнгаа захилые заатагүй ...дэг байха юм.

...өөр, олонхи аймагуудта нүү-...аймаан хангалтагүйгөөр ябуу-...жа байна. Мухаршэбэрэй, ...н зарим колхозуудай полевой ...удта тарилгын эхилһэнһээ ...о нүүдэл наймаан нэгэшье ...гдаагүй байһаар. Тэрэшэлэн ...айн аймпотребсоюз (түрүү-...нь нүхэр Трутнев) нүүдэл най-...муугаар эмхидхээ. Хүрьбын ...огой хангадаг Кировэй, Орд-...кидзын нэрэмжэтэ колхозуу-...оли дээрэ хүдэлмэрилжэ бай-һан механизаторнууд үдэр бүхэндэ хэрэглэгдэдэг элдэб жэжэ эд бараагаар дуталдана. Тэдэниие худалдан абахын тулада колхозой центр ошожо, үнэтэ сагаа гээхэ ушар али олон үзэгдэнэ. Огто таарахагүй иимэ байдал хаража байгаад, Хүрьбын сельпогой хүтэлбэрилэгшэд зохихо хэмжээ абанагүй.

Хабарай тарилга эхилһээр нилээд үнихэн болобо. Мүн саашадаашье колхознигууд, совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд полевой стануудтаа удаахан саг соо байрлаха байна. Тиимэһээ худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэд тэдэнэй ямар эд бараа хэрэглэжэ байһаниие хараадаа абажа, эрилтыень гүйсэд хангахын түлөө орсолдохо ёһотой. Тиигэхэ зуураа, хүдэлмэри хэхэдэ таатай зохид бээлэй, кирзовэ сабхи, арһан ботинка болон бусад оёмол хубсаһа нүүдэл наймаанда гаргажа байха тон шухала.

Хүдөө нютагуудта нүүдэл наймаа эмхидхэхэ гээшэ саг зуурын хэрэг бэшэ. Сельпонуудай хүтэлбэрилэгшэд, магазинуудые даагшанар энээн тушаа хододоо анхарал хандуулжа байха уялгатай. Колхоз, совхозуудай малшадые мартажа огто болохогүй. Холын гүүртэдэ байһан малшад хэрэгтэй эд бараа, эдеэ хоолой зүйлөөр таһалдалгүйгөөр хангагдаха зэргэтэй. Үсөөхэн хүтэй гүүртэнүүдтэ наймаалагшагүй магазин нээхэ шухала. Нёдондо Курумканай аймагта тиимэ олон магазин нээгдэжэ, малшадаар һайшаагдаһан байна. Гэбэшье, зарим магазиндань олон хоногто эд бараан асарагдадаггүй байгаа. Мүнөө тиимэ алдуу гаргажа болохогүй, саг соонь шалгажа, тэндэ ажаһуудаг малшадай хэрэглэжэ байһан эд бараа элбэгээр абаашажа байха хэрэгтэй.

Аймпотребсоюзуудай, сельпонуудай хүтэлбэрилэгшэд колхознигуудые, совхозуудай хүдэлмэрилэгшэдые нүүдэл наймаагаар таһалгаряагүй хангалгые эмхидхэхэ зэргэтэй. Сельпо бүхэндэ тус асуудалаар тусхай түсэб табигдажа, тэрэнэй дүүргэлтэ шалгагдажа байха ёһотой. Тиин худалдаа наймаанай түрүү коллективүүдэй хүдэлмэриин дүй дүршэл, шэнэ арга метод үргэнөөр дэлгэрүүлэн, ажалшадай эрилтые дүүрээр хангаха гээшэ эгээл шухала байна.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

...ят-Монголой АССР-эй ажалай резервнүүдэй управлениин Сэлэнгын аймагай хүдөө ажахые механизацилгын нэгэдэхи училищиие БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха тухай

...идхэгдэһээр хорин табан жэл ...энтэйнь дашарамдуулан, рес-...кын хүдөө ажахыда механи-...нуудые бэлэдхэхэ хэрэгтэ га-...ай байһанайнь түлөө Бурят-...олой АССР-эй ажалай резервнүүдэй управлениин хүдөө ажахые механизацилгын Сэлэнгын нэгэдэхи училищиие БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ **Д. ЦЫРЕМПИЛОН.**

...АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретариин түлөө ...АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн Е. Абросимова.

...ан-Удэ горэд, Соведүүдэй Байшан.
...8 оной майн 8.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

...ят-Монголой АССР-эй ажалай резервнүүдэй управлениин ...нгын нэгэдэхи училищиин хүдэлмэрилэгшэдые БМАССР-... Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха тухай

...ят-Монголой АССР-эй ажа-...резервнүүдэй управлениин Сэ-...н хүдөө ажахые механизацил-...нэгэдэхи училищиин эмхидхэг-... хорин табан жэл гүйсэһэн-...дашарамдуулан республикын ... ажахыда механизаторнуудые ...хэ хэрэгтэ амжалта туйла-...нь түлөө доро дурсагдаһан нү-... БМАССР-эй Верхэвно Сове-... Президиумэй Хүндэлэлэй гра-...ар шагнаха:

1. **Кокорин** Клим Гавриловичые—Училищиин инструментальщигые.
2. **Кравченко** Яков Илларионовичые—Училищиин директорые.
3. **Свечников** Василий Федоровичые—Училищиин үйлэдбэриин һуралсалай мастерые.
4. **Фефелов** Тимофей Прокэпьевичые—Училищиин үйлэдбэриин һуралсалай мастерые.
5. **Чернояров** Александр Ивановичые—Училищиин үйлэдбэриин һуралсалай мастерые.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ **Д. ЦЫРЕМПИЛОН.**

...АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретариин түлөө ...АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн Е. Абросимова.

...ан-Удэ горэд, Соведүүдэй Байшан.
...8 оной майн 8.

Нүхэд механизаторнууд, колхознигууд! Машина, техникээ бүтээсэ ехэтэйгээр хэрэглэжэ, тарилгаяа түргэн дүүргэе!

* * *

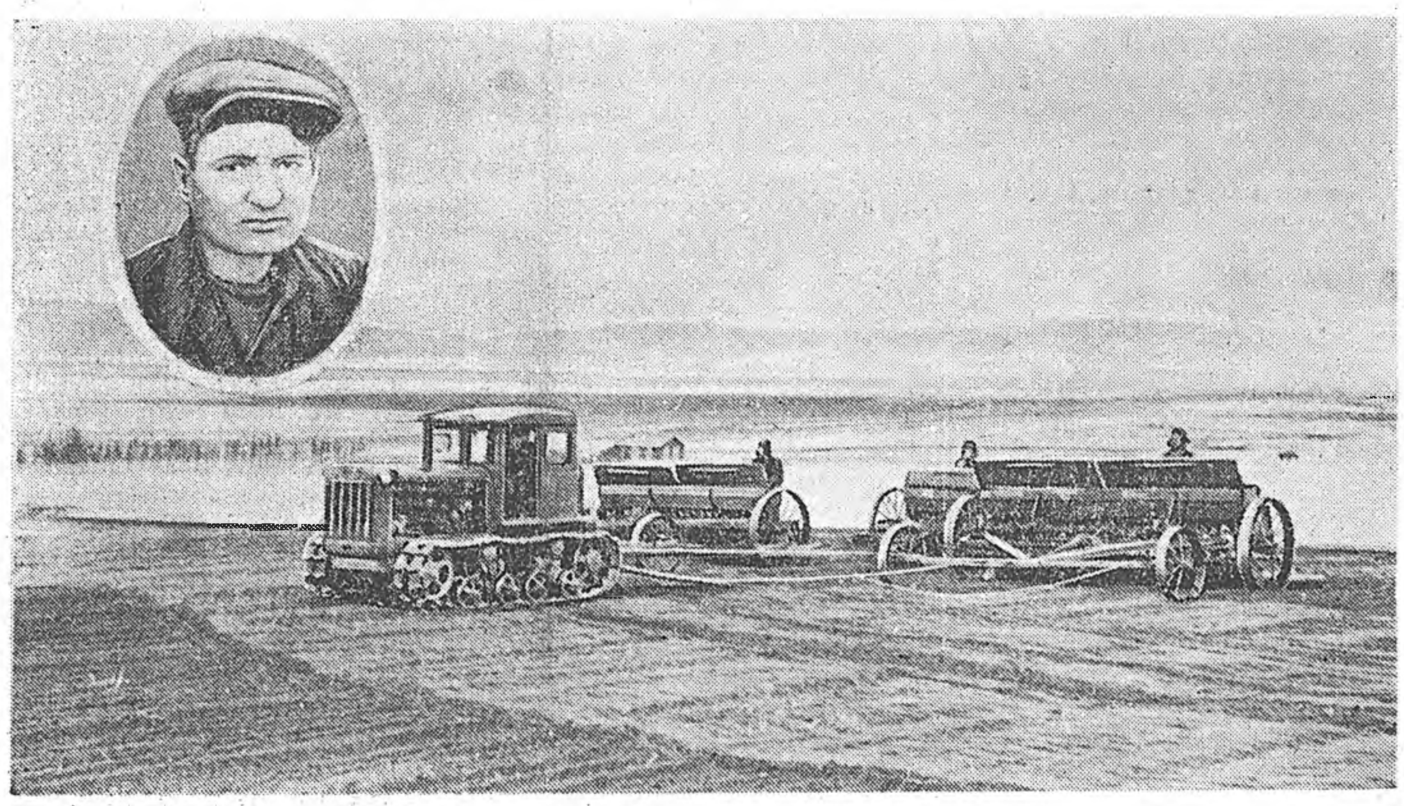

Иволгын аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхоз хабарай тарилга һайнаар ябуулжа байна. Энэ колхозой тракторист Н. Хамуев, сеялкэшэд Д. Цыбденов, Ф. Собенников, Б. Бальчинов гэгшэд үдэртөө 35 гектар тарихын орондо 40—40 га һайн шанартайгаар тарина. **Зураг дээрэ:** нүхэр Хамуевай агрегат тарилга хэжэ ябана. Хүрээ соо — Николай Михайлович Хамуев.

А. Мантаевай фото.

Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын президент Гамаль Абдель Насер совэт орон соогуур айлшалһаар

Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын президент Гамаль Абдель Насер болон тэрээнтэй хамта ябалсагшад майн 10-да Киевһээ Ленинград ошохоо мордэбо. Хүндэтэ айлшаниие мордохуулхаяа Украинын ниислэлэй үйлсэнүүд болон талмайнуудта олэн мянган ажалшад гараа. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо, Украинын Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ Д. С. Коротченко, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн Н. В. Подгорный, Украинска ССР-эй Министрнүүдэй Сэведэй Түрүүлэгшэ Н. Т. Кальченко, министрнүүд, республиканска организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд президент Гамаль Абдель Насерые мордохуулхын тулада аэродром дээрэ ерээ.

Украинын Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Д. С. Коротченко Киевэй ажалшадай үмэнэһөө президент Насерта болон тэрээнтэй хамта ябалсагшадта советскэ эрон соогуур мэндэ амараар аяншалхыень хүсөө.

ОАР-ай президент Гамаль Абдель Насер болон тэрээнтэй хамта ябалсагшад тэрэ үдэртөө Ленинград ерэбэ. Н. А. Мухитдинов, А. Н. Косыгин болон бусад президент Насертай хамта эндэ ерэлсэбэ.

Президент Насерэй ерэхэдэ аэродром дээрэ баярай уулзалга болоо. Ленинградска гэродской Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Н. И. Смирнов ленинградайхидай нэрэһээ хүндэтэ айлшаниие амаршалаа.

Президент Насер харюугай үтэ хэлэхэ зуураа, Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын арадай үмэнэһөө бүхы суглараагшадые илалтын үдэрөөр амаршалба.

Олон мянган ленинградайхид городой үйлсэнүүдтэ гаража, хүндэтэ айлшаниие угтаа. (ТАСС).

Нүхэр К. Е. Ворошиловай Югослави ошолгонь хойшолуулагдаа

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. Е. Ворошилов энэ оной май соо Югослави айлшаар ошэхо гэжэ хараалагдаһан аад, тэрэнь хойшолуулагдаа гэжэ мэдээсэгдэнэ.

Казахстанда шэнэ газар элдүүрилэгдэнэ

АЛМА-АТА, (ТАСС). Казахстанда шэнэ болон залууг газар ехээр элдүүрилэгдэнэ. Мүнөө республикын миллион гектарай дүрбэнэйнь нэгэ хуби хахалагдаад, тэрээн дээрэ орооһон, просо таригдажа байнхай. Казахстанай колхозууд, совхозууд һүүлэй дүрбэн жэлэй туршада элдүүрилэгдэһэн 21 миллион гектар шэнэ болон залууг газар дээрээ үшөө 1690 мянган гектар газар нэмэжэ элдүүрилхээр ажаллана.

Эрхим шанартайгаар таригдаа

«Красный партизан» колхоз (түрүүлэгшэнь нүхэр Козлов) эртынгээ тарилгые долэон үдэр соо дүүргээ. Тус колхоз бүхыдөө 527 гектар пар дээрэ хара таряа, шэнисэ хэрэһэлүүлэн таринхай.

Байгша ондо түрэл артельдээ бусажа ерэһэн механизаторнууд аха дүүнэр Иван, Иннокентий Ильинтэн, Александр Снетков, сеялкэшэд Иван Белоусов, Семен Подавашин гэгшэд «ДТ-54» трактораар тарилга хэхэдээ 30 га даабаритай һаа, халаан бүридэ 50—55 гектар эрхим шанартайгаар таридаг байба.

— Энэ жэлдэ эртымнай тарилга хэзээ хэзээнэйхиһээ һайн шанартайгаар хэгдээ. Тарилгын үедэ тракторист, сеялкэшэн бүхэн хэһэн ажалдаа эзэн ёһоор хандажа, агротехникые тон наринаар сахина,— гэжэ колхозой агроном нүхэр А. Белоусов хөөрэнэ.

Мүн «Путь Сталина» колхозой гэшүүд майн 8-да эртынгээ тарилгые дүүргэжэ, хамтадаа 560 га газарта хара таряа, шэнисэ тариһан байна. Трактористнар нүхэд Бадмаев, Намсараев, сеялкэшэд Доржиев, Чимитдоржиев, Намсараева, таряанай үрэһэ зөөгшэ Цыренжапова гэгшэд үндэр бүтээсэтэ ажалаараа шалгарна.

«Победа» колхоз байгша ондо бүхыдөө 890 гектарта эртын тарилга хэхэ түсэбтэй аад, майн 9-нэй мэдээгээр найман зуугаад гектарта эртын тарилга хээд байна. Тэрэшэлэн XX партсъездын нэрэмжэтэ колхоз 800 га тариха аад, тэрэнэйнгээ 700 шахуу гектарта хара таряа, шэнисэ тариба.

Д. Дашиев.

Хэри.

Һайнаар ажалладаг агрегат

Манай колхозой механизаторнууд хабарай тарилгые богонихон болзор соо һайн шанартайгаар үнгэргэхын түлөө эршэмтэйгээр ажаллана. «ДТ-54» маркын трактортай Степан Димовэй агрегадай сеялкэшэд Дмитрий Пермяков, Семен Кротов, Семен Пермяков гэгшэд 35 гектар тариха нормотой аад, халаан соогоо 60—70 гектар газарта тарилга хэнэ.

Колхознай 527 гаран гектарта эртын тарилга хээд, тэрэнэйнгээ 524 гектартань шэнисэ хэрээһэлүүлэн таряа. Ойрын 2—3 үдэр соо тарилгаяа сүм дүүргэхэбди.

В. Затовский,
Калининай нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшын орлогшо.

Байкалэ-Кудара.

Д. Х. Тахановай бригадынхидай үүсхэлээр механизаторнуудта культбаза баригдаба

КПСС-эй ЦК-гэй февральска Пленумэй тогтоолые зүбшэн хэлсэлгэдэ зэрюулагдаһан колхозой хамтын суглаан Тамир тосхоной шэнэ клуб соо болоод, механизаторнуудта шэнэ культбаза бариха гэһэн дурадхал үнинэй механизатор нүхэр Агафонэв оруулаа бэлэй.

—Тон зүб, хаһа сагаа оложо оруулагдаһан дурадхалые бидэ дэмжэнэбди,—гэһэн үгэнүүд дуулдаа һэн. Ехэ-Кударын МТС-һээ 9 трактор, 6 кэмбайн, бэшэшье техникэ худалдажа абаха, механизаторнуудта шэнэ культбаза бариха гэһэн шиидхэбэри тиихэдэ гаргагдаа һэн.

Хуушан полиин станай хажууда 100 метр гүнзэгы худаг шадар барилгын модо, шулуун буулгагдаба. Барилгашад шулуун һуури дэбдеэд, шэнэ культбазын ханын модо хайжа ороо һэн. 11 үдэрэй туршада культбаза барижа дүүргэхэ гэһэн харюусалгатай зорилго барилгашадай урда табигдаһан байгаа. Колхозой правлени барилгашадые урмашуулхын тулада 3000 түхэриг шан хараалаа бэлэй. Барилга дээрэ Алексей Агеевич Агафоновой, Василий Михайлович Котомановай 13 хүнһөө бүридэһэн хоёр звено хүдэлөө. Үдэрһөө үдэртэ барилгын ябаса улам эршэдэжэ, барилгашад нэрмоёо 200—300 процент хүрэтэр дүүргэдэг байба...

...Апрелиин сэлмэг дулаан үдэр. Шэнээр баригдаһан культбазын газаа хүн зон олон сугларaад, духовой оркестрын хүгжэм доро залуушуул вальс хатаран эрьелдэнэ. Ашаанайшье, хүнгэншье машинаар хүнүүд ерэжэл, ерэжэл байба. Механизаторнуудай шэнэ культбазые нээлгэдэ аймагай колхозуудай түрүүлэгшэнэр, барилгын бригадынхид, партийна организациин секретарьнууд, түрүү механизаторнууд, агитаторнууд хабаадаа.

Культбазын байшан соо бригадир, агроном, бүридхэлшэ гурбанай таһалга, эндоо хоёр таһалга, столово, кухни, душ бии. Сүлөөтэй сагаа культурнаар үнгэргэхэ улаан булан түхеэрэгдэнхэй. Аймагай эмхи зургаанууд радиола, ном, часы гэхэ мэтые механизаторнуудта бэлэглээ.

Игэжэ Кударын аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхозойхид СССР-эй Верховно Соведэй депутат Д. Х. Тахановай бригадын гэшүүдэй үүсхэлые бодото хэрэгээрээ дэмжэбэ.

Д. Болхоев, манай корр.

Бичурын свёкло ургуулагшадай дүршэлһөө

Үнгэрэгшэ жэлдэ Бичурын МТС-эй харьяата колхозууд сахарай свёклын ургасые 1,7 дахин дээшэлүүлжэ, гектар бүриһөө дунда зэргээр 62 центнер свёкло хуряагаа һэн. Калининай нэрэмжэтэ колхоз бүришье һайн амжалта туйлаа. Эндэхид 120 гектар газарай га бүриһөө 98 центнер свёкло абажа, энэ ургамалһаа 400 мянган түхэригэй олзо дэход оруулаа. Тиихэдэ дүршэл ехэтэй свёкло ургуулагшад нүхэд Ф. Гаврилова, Н. Петрова, П. Павлова гэгшэдэй звеногойхид тус тустаа 100-гаад гектар тарилгын газарай га бүхэнһөө 136—106 центнер ургаса хуряаһан байна.

Эдэ түрүү звенонуудай ажалай дүй дүршэл тухай тобшохоноэр хэлэхэдэ иимэ. Эндэхид сахарай свёклые тон үрэжэлтэй һайн, уһалууриин газарта таридаг юм. Энэ культурые пар дээрэл тарихада һайн ургаса үгэнэ гэжэ зариман хэлсэдэг. Теэд нёдондо Ф. Гаврилова, Н. Петрова гэгшэдэй звенонууд урда жэлдэнь кукуруза тариһан газартаа свёкло таряа. Намартаа энэ газараа хахалжа, звено бүхэндэ хэһэг хэһэгээрнь таһалжа үгөө һэн. Звенонууд март һараһаа эхилээд, өөһэд өөһэдынгөө участогта наг шэбхэ, шубуунай аргал гаргажа тараагаа. Га бүхэндэ дунда зэргээр 10—12 тонно шэбхэ, тиихэдэ П. Павловагай звено 20 тонно шэбхэ, 5 центнер шубуунай аргал гаргаһан байна. Удаань свёкло тариха газараа һайнаар уһалаа. Гектар бүхэн 1000 кубометрһээ бага бэшэ уһаар уһалагдаһан байгаа. Газараа уһаламсаараа шэбхэеэ жэгдэхэнээр тараагаа. Газарайнгаа шииг нойто һайнаар барихын тулада тэрэнээ һүниндөө хахалжа борнойлоод, үдэрынь свёклэёо 4—5 сантиметр гүнзэгыгөөр таряа һэн. Свеклынгоо үрэһэ сахарна заводто тусхай хороор угаалгаа. Тингээд үрэһээ жэгдэхэнээр, нэгэ гектарта 34 килограмм гэхэ гү, али нэгэ метр газарта 67 үрэһэнэй хүртэхөөр тариһан байна. Бичурын МТС-эй инженер-механик Л. Сычев, В. Утенков гэгшэд «СД-24» гэжэ таряанай 9 сеялкэдэ свёкло тариха тусхай түхеэрэлгэ тодхоо һэн. Эдэ сеялкэнүүд хүрэнгэ нэгэ жэгдээр тарихаһаа гадна, ряд бүхэнөө һайнаар жэгдэлдэг байба. Мүн сеялкэдэһэнэйнгээ һүүлээр хүндэ катогоор газараа дахин нягтаруулан жэгдэлээ. Свёклынгоо үрэһэ тариха зуураа га бүридэ 1 центнер суперфосфат, 0,5 центнер аммиачна селитрэ, 3 центнер шэбхэ хэлсэһэн байна.

Иимэ оролдолго гаргажа тариһанай ашаар свёклынь эшэнүүд тон түргөөр, нэгэ жэгдэхэнээр ургажа эхилээ һэн.

Гектар бүхэндэ 25—30 килограмм «ДДТ» дуст болон гексахлоран хаягдажа, свёклын дайсад, хорхой шумуул түргөөр үгы хэгдээ. Ряд хоорондын элдүүрилгэ культиватораар хэрээһэлүүлэн хэгдэһэн байна. Эндэхи түрүү звенонууд ургасаяа хаһа сагтань, һайнаар уһалдаг юм. Свёклын ургаса «СКЕМ-3» маркын комбайнаар гээлтэгүйгөөр хуряагдажа абтадаг.

Эдэ үдэрнүүдтэ Калининай нэрэмжэтэ артелиин свёкло ургуулагшад энэ жэлэйнгээ тарилга агротехническэ эрхим болзорто, һайн шанартайгаар хэхын түлөө тэмсэжэ байна. Тарилгынгаа газарта наг шэбхэ, шубуунай аргал гаргана. Мүн минеральна үтэгжүүлгэ горьтойгоор бэлдэнхэй. Байгша ондо тус колхозойхид сахарай свёкло өөһэдынгөө хүсөөр тарихын тулада МТС-һээ сеялкэ, культиватор, уһа татажа гаргаха насос болон бусад машина, зэмсэг абаа.

Бичурынхид байгша ондо гектар бүхэнһөө 120 центнерһээ бага бэшэ сахарай свёклын ургаса хуряаха гэһэн социалистическэ уялга абанхай. Тэдэнэр энэ уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхын түлөө тарилгадаа эршэмтэйгээр бэлдэжэ байна.

А. Говорунов, Бичурын МТС-эй главна агроном.

ХИМИЧЕСКЭ ПРОМЫШЛЕННОСТИИЕ ХҮГЖӨӨЛГЭ, ИЛАНГАЯА ХОЛИМОГ МАТЕРИАЛ ҮЙЛЭДБЭРИЛГЭ ТҮРГЭДХЭХЭ, ХҮН ЗОНОЙ БОЛОН АРАДАЙ АЖАХЫН ХЭРЭГЛЭМЖЫЕ ХАНГАХЫН ТУЛА ТЭРЭЭГЭЭР ЭЛДЭБ ЗҮЙЛНҮҮДЫЕ ХЭХЭ ТУХАЙ*)

КПСС-эй ЦК-гэй Пленум дээрэ 1958 оной майн 6-да нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэһэн элидхэл

Машина бүтээлгымнай промышленность химическэ предприятинуудые шухала түхеэрэлгээр хангажа шадаха байна.

Химическэ промышленностиие түргэнөөр хүгжөөхэ тушаа хараалагдаһан программа бэелүүлхын тула хүнгэн сэнтэй ехэхэн түүхэй эд хэрэгтэй болоно. Манай орон нефтиин болон байгаалиин газаар, фосфорит, серэ, калийна дабһа мэтээр ехэл баян даа. Тэрэ хэрэгтэ коксохимическэ үйлэдбэриин зүйлнүүдые, модоной хаядаһые, бусад зүйлэй түүхэй эдүүдые үргэнөөр ашаглажа болоно.

Манай орон нефть болон байгаалиин газ абаад байһаараа дэлхэй дээрэ түрүү һууринуудай нэгые, тэдэнэйнгээ баялигаар нэгэдэхи һуури эзэлдэг юм.

Имагтал һүүлэй жэлнүүдтэ геологууднай нефтиин болон газай шэнэ ехэ уурхайнуудые Татарта, Башкирта, Куйбышевай, Саратовай болон Сталинградай областьнуудта, Краснодарай, Ставрополиин хизаарнуудта — Российска Федерациин газар дээрэ, тэрэшэлэн Украинска, Узбекскэ, Азербайджанска болон бусад республикануудта олоһон байха юм.

1958 ондо манай нефтиин уурхайнуудһаа нефть абаха үедэ гарадаг 9 миллиард кубометр газ абтаха юм. Иимэ газ гээшэ имагта шухала эд ха юм даа. Энэ ехэ газаар 400 мянга шахуу тонно полиэтилен, 500 мянга үлүүтэй тонно холимог каучук хэжэ болоно. Тэрэмнай үнгэрөөшэ жэлдэ США-да үйлэдбэрилэгдэһэн полиэтиленһээ 1,5 дахин тухай ехэ гү, али Англида ба Баруун Германида хоюуландань үйлэдбэрилэгдэдэг полиэтиленһээ, тухайлбал, 4 дахин ехэ болоно.

Хэнэйшье мэдэһээр, манай партиин Центральна Комитет нефтиин болон газай промышленностиие түргэнөөр хүгжөөхэ зорилго табяад байна. Арадайнгаа ажахые саашадань хүгжөөхэ тухай парти, правительствымнай зохёоһон программа дотор ойрын 15 жэл соо нефть абалгые 3,5—4 дахин, байгаалиин газ абалгые 13—15 дахин ехэ болгохо гэжэ хараалагдана. Энэнь арадайнгаа ажахыда аша туһатайгаар оронноймнай түлишын хэрэгые үндэһөөрнь һайжаруулжа, химическэ үйлэдбэриин олохон һалбаринуудые үргэнөөр хүгжөөхэ хизааргүй ехэ эд хэрэгсэлэй база бодото дээрээ байгуулха арга олгоно.

Жэшээлбэл, жэлдээ 700 мянган тонно угэжэ шадаха хүсэтэй азотно утэгжүүлгэ гаргадаг завод бодхоохоодоо байгаалиин газые коксын орондо түүхэй эд болгон хэрэглэбэл, капиталовложениие 400 миллион шахуу түхэригөөр бага болгоно гэжэ элирэнхэй. Алмагдаһан энэ мүнгөөр 350 мянган тонно азотно утэгжүүлгэ үгэдэг завод бодхоохоодо болоно.

Тиимэһээ байгаалиин газые химическэ зүйл болгон бүри ехээр саашадаа хэрэглэхэ шухала байна.

Нефть абажа байха үедэ гарадаг газ эзэн бусаар хэрэглэгдэнэ гэжэ эндэ онсолон тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Иимэ газ һүүлэй үе болотор холимог зүйлнүүдые бүтээхэдэ даншье багаар хэрэглэгдэдэг һэн. Тэрэнэй ехэнхи хубинь шухала зүйлнүүдыень уридшалан шэлэжэ абангүйгөөр миил түлишэ болон гаргашалагдана, газай 40 процентнь нефтиин олзоборинуудта ямаршье туһагүйгөөр хии галдагдана.

Химическэ зүйлнүүдые бүтээхын тула 1965 ондо нефть абажа байха үедэ гарадаг газһаа 2,5 миллион гаран тонно шэнгэн углеводород хэрэглэхэ гэжэ хараалагдана. Хэрбээ энэ газай орондо эдеэ хоолой зүйл хэрэглээ һаамнай 300 миллион гаран пүүд орооһо таряа гү, али 13 миллион тонно хартаабха гаргашалагдаха ёһотой байгаа бшуу.

Химическэ промышленностиие хүгжөөхын тулада минеральна түүхэй эдүүдэй угаа ехэ баялиг: фосфорит, серэ, калийна дабһа, апатит, сульфат натри, эдеэнэй дабһа болон бусад ашагта малтамалнууд тэрэшэлэн хэрэглэгдэхэ ёһотой. Эдэ түүхэй эдүүдэй баялиг тухай иимэ тоо харуулхада мэдэгдэхэ байна: манай орон дотор 3 миллиард тонно фосфатна рудагай баялиг олдонхой. Харин энэ рудагай дэлхэй дээрэхи бүхы баялигынь (СССР-гүйгөөр) 6 миллиард тонно болодог юм. Хэдэн арбаад миллиард тонно сульфат натри, эдеэнэй дабһан манайда бии. Тэрэшэлэн калийна дабһа, байгаалиин серэ манайда угаа элбэг. Эдэ хадаа утэгжүүлгэ болон химическэ олон зүйл хэхэ үнэтэй эд болодог. Калийна дабһа болоод байгаалиин серын талаар манай орон дэлхэй дээрэ түрүү һуури эзэлдэг.

Эсэстэ, модоной, модо хюрөөдэдэг, тайрадаг ажаүйлэдбэриин, хүдөө ажалай үлээдэһэн гэжэ манда байдаг. Тэдэ үлээдэһые химическэ продуктнуудые үйлэдбэрилхын тула хэрэглэжэ болохо байна. Мүн тэрэшэлэн хулһа ехээр хэрэглэхээр хараалагдана.

Тиимэ болохолоороо, химдаар абтаха түүхэй эд гээшэ манда хизааргүй ехэ бии бшуу. Тэдэ түүхэй эдүүдые хэрэглэжэ, шэнэ янзын химическэ продуктнуудай үйлэдбэрилгэ ойрын жэлнүүдтэ үргэнөөр эмхидхэжэ шадахабди.

Холимог материалнуудай үйлэдбэриие хүгжөөлгэ манай ороной экономическа хүгжэлтэдэ тон шухала эрид шууд шэнэ шэглэл мүн. Энэ шэглэл арадай ажахын техническэ дэбжэлтэдэ, ажалшадай ажана тэниглэн байдалай алас саашанхи хүгжэлтэдэ туһалха байнал.

Эгээл тиимын тула Коммунистическэ партиин Центральна Комитет промышленностиин энэ һалбариие түргэнөөр хүгжөөхэ хэрэгтэ анхаралаа ехээр табиха.

III. 1958—1965 онуудта холимог материалнуудай, тэрээнһээ гарадаг зүйлнүүдэй үйлэдбэри ехэдхэхэ талаар гол зорилгонууд

Нүхэдүүд! 1958—1965 онуудта улад зоной болон промышленностиин хэрэглэмжые хангахын тула хэмэл ба холимог утаһанай, пластическа зүйлнүүдэй, холимог бусадшье материалнуудай, тэрээнһээ гарадаг зүйлнүүдэй үйлэдбэри үргэдхэн хүгжөөхэ тухай тогтоолой проект КПСС-эй ЦК-гэй Президиумэй даабаряар бэлэдхэгдэбэ.

Хэмэл ба холимог утаһаар эд бүд ехээр гаргадаг болохо, мүн үргэн хэрэглэлэй бусадшье эд бараа ехээр гаргадаг болохо гэжэ тогтоолой тэрэ проектээр хараалагдана.

Хүдөө ажахыһаа түүхэй эдэй саг үргэлжэ абтадаг болоходонь, мүн холимог материалнуудай хүсэ ехэтэ промышленность хүгжөөгөөд, тиин 1965 ондо хүн бүхэндэ 56 метр хүртэхөөр—тиимээр эд бүд гаргадаг болохо гэһэн зорилго табигдана. Энэнь юун гэһэн ушартай юм гэбэл: 1958 онһоо 1965 он хүрэтэрхи 8 жэлэй турша соо элдэб эсын эд бүд (трикотажна зүйлнүүдтэй хамта) хүн бүхэндэ 17 метр хүртэхөөр—тиимэ ехээр гаргадаг болохо гэһэн ушартай юм. Харин тиихэдэ, 1913 онһоо 1957 он хүрэтэрхи 44 жэлэй турша соо гаргагдаһан эд бүдэй хүн бүхэндэ хүртэсыень абажа үзэбэл, 20 метрээр ехэ болоһон байха юм.

1957 ондо хилгааһан бүд 282 миллион метр үйлэдбэрилэгдөө һэн. Тиигээд 1965 ондо 500 миллион метр үйлэдбэрилдэг болохо гэжэ хараалагдана. Америкын Холбоото Штадуудта 1957 ондо хилгааһан бүд 267 миллион метр үйлэдбэрилэгдөө һэн гэжэ һануулая.

Торгон бүд үйлэдбэрилгэ нилээд ехэ болохо байна. 1965 ондо 1 миллиард 485 миллион метр үйлэдбэрилэгдэхэ юм. Энэнь 1957 ондо гаргагдаһанда орходоо 1,9 дахин шахуу ехэ болохо. Костюмай штапельна бүд 4,2 дахин ехээр гаргагдаха юм гэжэ тэмдэглэе.

Хэмэл ба холимог утаһаар хлопчатобумажна эд бүд гаргалга энэ үе соо 6 дахин ехэ болохо, оройхамта 480 миллион метр болохо юм. Тиихэтэй хамта, костюмай бүд 1957 онойхиһоо 10 дахин ехээр гаргагдаха байна.

Хэмэл утаһаар дотор, гадар хубсаһанай трикотаж һураггүй ехээр хэгдэдэг болохо юм. 1965 ондо дүн хамтадаа трикотаж 940 миллион хэһэг гэхэ гү, али 1957 онойхиһоо 2 дахин ехээр гаргагдаха байна. Тиихэ зуура, хэмэл утаһаар 9 дахин ехээр трикотаж үйлэдбэрилэгдэхэ байна.

1957 ондо 315 миллион паар гутал гаргагдаа һэн. 1965 ондо 515 миллион паар гутал гаргагдаха гэжэ хараалагдана. Тиигэжэ 1,6 дахин ехээр гаргагдаха болоно. Тиихэдээ, хэмэл арһаар 2,3 дахин олоор гутал оёжо гаргаха, хамта тэрэнэй тоонь 93 миллион паар болохо юм. Эды шэнээн гутал оёжо гаргахын тула хоёр миллион шахуу толгой эбэртэ мал, дүрбэн миллион толгой гахай болон жэжэ мал алаха хэрэгтэй байгаа, тэд хэмэл арһа хэрэглэһэнэй ашаар малаа алмахабди.

Холимог утаһа нилээд ехээр үйлэдбэрилдэг болоод байхадаа хэмэл каракуль үйлэдбэрилгые үргэнөөр эмхидхэжэ шадаха болохобди. Хэмэл каракуль 14 дахин ехээр гэхэ гү, али 5 миллион квадратна метр үйлэдбэрилэгдэхэ юм. Энэнь 30 миллион ёһотой каракуль арһантай тэнсэхэ юм.

Холимог материалнуудһаа гэр тойроной, ажахын хэрэгсэлнүүдые, жэшээлхэдэ, столой дэбисхэр, суба, ажахын амһарта, галантерейнэ, багсалалгын зүйлнүүд болон ондоошье элдэб эд бараа гаргажа болохо юм.

Холимог материалнуудые буйлуулгада хабаатай технологическа шэнэ процессүүдые зохёон бии болгохын тула бүд нэхэлгын, хүнгэн промышленностиин инженернүүд, технигүүд, бүхы хүдэлмэрилэгшэд ехээр ажаллаха ёһотой болоно.

Химическэ промышленностиие хүгжөөгөөд байхадаа холимог спирт, каучук гаргадаг, нефтиин түүхэй эдһээ, байгаалиин газһаа юумэ угаадаг зүйлнүүд нилээд ехээр гаргадаг болохобди. Тиихэдэ тэдэ зүйлнүүдые түүхэй эдеэ хоолой зүйлнүүдһээ гаргаһанай хэрэггүй.

Мылэ хэхэдээ эдеэ хоолдо хэрэглэжэ боломоор өөхэ тоһоной орондо ондоо юумэ хэрэглэхэдэ һайн байдаг. Өөхэ тоһоной орондо ородог ондоо юумэнүүдые, мүн юумэ угаадаг холимог зүйлнүүдые үйлэдбэрилгын программа бэелүүлээд байхадаа 1965 ондо 400 мянган тоннoһоо бага бэшэ эдеэнэй өөхэ тоһо алмаха аргатай болохобди.

Холимог материалнууд барилгада үргэнөөр хэрэглэгдэхэ зэргэтэй. Энэнь барилгые бүри ехээр индустриализацилха, барилгын хүдэлмэриин шанарые һайжаруулха, барилгын ажал болон үнэ бага болгохо арга боломжо манда олгохо байна.

Барилгада, һайн шанартай мебель гаргалгада хэрэглэхын тула хюрөөгэй хибэдэһээр, модоной зартаһаар хабтагайнууд, фанернэ болон столярна хабтагайнууд ехээр гаргадаг болохо байна. Барилгын эдэ шэнэ материалнуудые хэрэглээд байхада гансахан жэлэй турша соо 12 миллион гаран кубометр хюрөөдэмэл модон алмагдаха юм.

Пластическа зүйлнүүдһээ санитарно-техническэ түхеэрэлгэ, водопроводой сорго хоолойнууд болон бусад зүйлнүүд бэлэдхэгдэхэ байна. Пластическа зүйлнүүдһээ водопроводой хоолой соргонуудые хэхэдэ заводһоошье байтагай, мининшье заахан газарта бэлэн хилбар, үнэгүй байдаг юм. Һубаг канана малтаха зуураа, сорго хоолойнуудые табигдаха газартань хабсарган табидаг тиимэ комбинированнэ машинанууд хэдэ хэдэн оронуудта мүнөө хүдэлдэг болоо юм гэлсэнэ. Тиигэжэ хэгдэһэн сорго хоолойнууд юугээрээ үлүүб гэхэдэ, үнэ сэнгынь химда байдаг, үмхирдэггүй, доторынь уһанай хүрэхэдэшье тэһэрдэггүй байна.

Сонхын раманууд, гэшхүүрэй табсангууд, дамжуурганууд, хотигор, бэтигэр юумэнүүд, үүдэнүүд болон таһалганууд пластическа үнэгүй материалнуудһаа хэгдээд, барилгын техникэдэ хэрэглэгдэжэ болоно. Шэл пластигаар яһала бүхэ хушалта хэжэ болохо юм. Тэрэнь шэгнүүрээрээ хүнгэншье, үмхирдэгшьегүй байха.

СССР дотор промышленна барилга ехээр хэгдэхэ байһыень хараадаа абажа, барилгын техникэдэ элдэб янзын пластмасса хэрэглэхэдэ хэдэн миллиард түхэриг алмагдаха, детальнуудые бүтээлгэ, тэдэниие хабсаралга ажал багатай болохо, тэрэшэлэн үнгэлэлгэ гоёолтын хүдэлмэриин шанар һайжарха гэжэ һанагдана.

Химическэ промышленностиин шэнэ һалбаринуудые хүгжөөхэ программа бэелүүлхын тула хэмэл ба холимог утаһа үйлэдбэрилхэ арга боломжоёо 4,6 дахин, пластическа зүйлнүүдые, холисотой дабирхай үйлэдбэрилгые 8 дахин, холимог каучук үйлэдбэрилгые 3,4 дахин ехэ болгохо гэжэ хараалагдана. Энээнэй тулада 1958—1965 онуудта химическэ промышленностьда, мүн тэрээндэ дүтэ һалбаринуудта 257 предприятинуудые бариха ба шэнэлэн һэльбэхэ, тэрэ тоодо баригдажа эхилээд байһан 37 предприятинуудые барижа дүүргэхэ, 120 шэнэ предприятинуудые барижа, ашаглалгада оруулха, мүнөө хүдэлжэ байгаа 100 предприятинуудые үргэдхэхэ гэжэ түсэблэгдэнэ.

Дурсагдагша заводуудые, мүн тэдээндэ зэбсэг түхеэрэлгэ хэдэг предприятинуудые барихын, үргэдхэхын тулада, тэрэшэлэн туршалгын хүдэлмэриин үргэдхэлгэтэй холбоотой хэмжээ-ябуулгануудые бэелүүлхын тулада капитальна барилгада 100 миллиард гаран түхэриг табиха гэжэ хараалагдана.

Нүхэдүүд! Холимог утаһа, пластическа зүйлнүүд каучук болон бусад материалнуудые үйлэдбэрилэн гаргаха тон олон тоото шэнэ предприяти барижа эхилхэ гэжэ проект дотор хараалагдаһыень мэдэжэ байнат. Энэ ушар баригдаха предприятинуудые зохистой нютагуудта түхеэрхэ асуудалда анхаралтайгаар хандахыемнай уялгална.

Эдэ заводуудые нефть абадаг районуудта, нефть буйлуулдаг промышленностьтай нютагуудта, тэрэшэлэн химическэ хүгжэнги промышленностьтай нютагуудта барибал таарамжатай гэжэ һанагдана. Энэ хадаа нефть малтан абахада зүндөө гарадаг газ, нефть буйлуулхада гарадаг газ, байгаалиин газ, коксохимическэ ба газоторфосланцева промышленностиин продуктнууд гэхэ мэтэ—тиимэ үнэтэй ба химдашье түүхэй эдые комплексноор хэрэглэхэ арга боломжо олгохо байна.

Хэнэйшье мэдэхээр, тиимэ түүхэй эд Российска Федерацида, Украинын ССР-тэ, Азербайджанай ССР, Узбекскэ ССР-тэ ехэ бии юм.

Эдэ республикануудта олон томо барилга хэгдэхэ байна. Гэбэшье, холимог материалнуудай промышленностиие хүгжөөлгэ мэтэ, гүрэн түрын удхашанартай тиимэ ехэ хэрэгтэ ондоо союзна республиканууд хабаадалсахагүй гэһэн удхатай бэшэл. 1958—1965 онуудта ямар районуудта, ямар предприятинуудые барихаб гэжэ КПСС-эй ЦК-гэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолой проект дотор хэлэгдэнэ.

Нүхэдүүд! Пластическа зүйлнүүдые, холимог ба хэмэл утаһа, холимог каучук болон химическэ бусад продуктнуудай үйлэдбэриие түргэнөөр хүгжөөхэ зорилгоёо амжалтатайгаар шиидхэлгэ хадаа барилгые зүбөөр эмхидхэһэн дээрэһээ, мүн химическэ промышленностиин шэнэ предприятинуудые барилгада, хуушануудыень үргэдхэлгэдэ барилгын организацинуудай, совнархозуудай, республикануудай Министрнүүдэй Соведүүдэй, партийна органуудай анхаралаа али зэргээр табиһанһаань болохо байна.

Энэ зорилгые сэгнэдэггүй, тоодоггүй ушар һүүлэй үе хүрэтэр бии байһан юм. Химическэ промышленностиие хүгжөөлгэдэ табигдаһан мүнгэн зөөри арадай ажахын энэ шухала һалбари хүгжөөхэ гэхэдэ дутадаг байгаа. Тэрээнһээ байтагай, табигдаһаншье мүнгэниинь хүсэд гаргашалагдадаггүй байһан юм.

Мүнөө жэл химическэ промышленностиин предприятинуудта капитальна барилгын түсэб 1957 ондо бодото дээрээ дүүргэгдэһэндэ орходоо 68 процентээр ехэ болгогдохо байна. Мүн хойшо хойшодоошье капитальна һомололго түргэнөөр ургажа байха юм. Энэ угаа ехэ хүдэлмэриие дүүргэхын тулада хүсэ шадалаа ехээр гаргаха, һайн гэгшээр бэлдэхэ хэрэгтэй байһаниинь яһала ойлгосотой.

Партиин Центральна Комитет, Советскэ правительство химическэ промышленностиин предприятинуудай барилгые түрүүшын ээлжээнэй, гүрэн түрын шухалын шухала зорилго гэжэ тооложо байна. Энэ зорилгые дүүргэлгэдэ хамаг бүхы хүсэеэ, материальна арга боломжоёо элсүүлхэ хэрэгтэй. Энэ зорилгые бэелүүлхын тулада хүсэ ехэтэй барилгын ба хабсаралгын трестнүүдые, управленинүүдые табиха зэргэтэй. Энэнь барилгын болзорые эрид түргөөр хорооxо байна.

Һүүлэй дүрбэн жэлэй турша соо энэ хүдэлмэридэ али зэргэ ехэ амжалта туйлагдааб гэжэ, мүн советскэ барилгашадай шанар мэргэжэлынь али зэргээр ехэ болооб гэжэ һая үнгэрһэн барилгашадай. Бүхэсоюзна зүблөөн эли тодоор харуулаа. Химическэ шэнэ предприятинуудай барилгын болзорыень хорооxо талаар барилгашад оролдолго хэшээлээ гаргажа, ехэ юумэ хэхэ байна гэжэ батаар найданабди.

Барилгын түсэблэлгэ, тэрэниие мүнгөөр хангалгада ушардаг эдэ ехэ дутагдалнуудые эрид шууд үгы хэхэ хэрэгтэй. Барилга-хабсаралгын эмхинүүдые бэхижүүлхэ хэмжээ-ябуулгануудые совнархозууд зохёогоод, бэелүүлхэ ёһотой. Тэдэнэй үйлэдбэриин базые бэхижүүлхэ, тэдэниие барилгын механизмуудаар, транспортын хэрэгсэлнүүдээр хангаха, хүдэлмэришэдөөр, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдөөр бүридүүлхэ зэргэтэй.

Холимог материалнуудые үйлэдбэрилхэ, буйлуулха химическэ предприятинуудые ашаглалгада оруулха, бариха үргэн ехэ программа бэелүүлхын тулада бидэнэр 1957 онойхидо орходоо гурба дахин ехээр химическэ технологическа, хамһабариин зэмсэг түхеэрэлгэ бүтээжэ гаргаха ёһотой болонобди.

Булад арматура гэдэгые һураггүй ехээр үйлэдбэрилэн гаргадаг болохо хэрэгтэй. Тэрэнэй дутаад байхадань химическэ болон промышленностиин бусад һалбаринуудай предприятинуудые барихадань һаад болоно. Булад арматурануудые 8—9 дахин олоор гаргаха гэжэ хараалагдана.

Химическэ промышленностьда хэрэгтэй зэмсэг түхеэрэлгэ бэлдэхэ предприятинуудай үйлэдбэриин базые горьтойхоноор үргэдхэхэ шухала болоод байна. Энэнэй тулада 14 шэнэ завэд барижа, ашаглалгада оруулха, химическэ машина бүтээлгын, хэмэл ба холимог утаһанай промышленностиин технологическа түхеэрэлгын, арматурна, компрессорнэ ба насосно 42 завод һэльбэн шэнэлхэ гэжэ хараалагдана.

Мүн машина бүтээлгын урданай заводуудые химическэ машина бүтээдэг болгожо мэргэжүүлхэ гэжэ хараалагдана.

Химическэ промышленностиие амжалтатайгаар хүгжөөхын тулада шэнэ янзын зэмсэг түхеэрэлгэ богони болзор соо ухаалан зохёожо, тэдэниие үйлэдбэрилэн гаргадаг болохо хэрэгтэй байнал. Бүтээсынгээ талаар, алмалта хэхэ талаараа, автоматизациин талаар мүнөөнэй эрилтэнүүдтэ, мүнөөнэй эрхим һайн үльгэр жэшээнүүдтэ харюусажа шадаха—тиимэ машинануудые, аппарадууд болон зэмсэг түхеэрэлгые гарган үгэжэ байха хэрэгтэй. Ажалые автоматизацилха зэмсэг түхеэрэлгэ бии болголгодо тусгаар анхаралаа хандуулха шухала.

Үйлэдбэриин процессүүдые автоматизацилха гээшэ техническэ дэбжэлтэ бэелүүлхэ шухала зүйлнүүдэй нэгэниинь юм. Автоматизаци болбол электрификацидал адли үйлэдбэриин процессүүдые шэнээр эмхидхэхэ, ажалай бүтээсые эрид дээшэлүүлхэ, ажал хүдэлмэриие аюулгүй болгохо, хүдэлмэришэдэй ажалые хүнгэдхэхэ арга боломжо олгоно.

Технологическа процесстэ таһалдал гарадаггүй газартал автоматизаци гээшэ экономическа талаараа үлэмжэ ехэ үрэ үгэдэг байна. Энэ талаар металлургическа, нефть буйлуулдаг, бусад хэдэ хэдэн янзын һалбаринуудай хажуугаар химическэ промышленность гэжэ үлэмжэ зохистой һалбари байлсадаг гээшэ.

Эгээл химическэ промышленностьда, технологическа процессүүдые үргэн хэмжээгээр автоматизацилжа болоно. Гэбэшье, тус бүри ажаүйлэдбэриие автоматизацилгын хэмжээн һүүлэй үе болотор тон бага байгаа. Химическэ промышленностиин предприятинуудай хүдэлмэришэдэй нилээд олониинь яһала лэ автоматизацилжа боломоор ажалда гараараа хүдэлжэ байдаг.

Нүхэдүүд, үйлэдбэриин процессүүдые автоматизацилгын хойноһоо хамсыгаа шаман оролсохо саг ерээ. Бар хүсэеэ гаргажа ажалладаг хүшэр хүндэ олон янзын хүдэлмэри манайда угы болонхой. Ажал хүдэлмэри бүтээсэтэйшье болоо, хүнгэншье болоо. Гэхын хажуугаар, промышленностьдамнай гар ажал үшөөл ехээр дэлгэрэнхэй. Гар ажалые машинаар һэлгэхэ хэрэгтэй. Ажаллажа байһан хүн тэдэ машинануудые хүдэлгэжэ, технологическа процессүүдэй хэр зүбөөр ябажа байһыень шалгажа байха ёһотой.

Нүхэдүүд, манай промышленность болбол химическэ промышленностиин шэнэ предприятинуудые шанар һайнтай зэмсэг түхеэрэлгээр хангажа шадаха арга боломжотой юм. Тиигээд хараалагдаһан энэ программаяа түргэнөөр бэелүүлхын тулада түбхын түрүүндэ Германска Демократическа Республикын, Чехословакиин Республикын, Польско Арадай Республикын, Венгриин Арадай Республикын правительствонуудтай, социалистическэ бусад оронуудай правительствонуудтай харилсан ажаллаха тухай мүнөөнһөө эхилэн хэлсээ һаамнай таараха байна гэжэ һанагдана. Эдэ оронуудта заримандаа промышленна предприятинуудтань, илангаяа буу зэбсэг болон зэбсэгтэ хүсэнүүдэй хороһо[illegible] тэй дашарамдуулан сэрэгэй продук[illegible]ци багаар гаргадаг болоһон заво[illegible]дуудта машина зэмсэгнь хүсэд [illegible] далаараа ашаглагдадаггүй. Тиим[illegible]һээ ахадүү оронууд манай хэһэн за[illegible]хилнуудые дуратайгаар абаха, тэдэ[illegible]нэртэ энэнь ашагтай туһатай[illegible] байха гэжэ һананаб.

Тиигээд гансашье социалисти[illegible]скэ оронуудта захилнуудые хээд [illegible]заарлаха ёһогүй. Бидэнэртэ тон [illegible] зэмсэг түхеэрэлгэ богони болзор[illegible] хэрэгтэй болохо. Тэрэ зэмсэг түхеэ[illegible]рэлгые шэнээр проект табин, бүтэ[illegible]хэ хэрэгтэй. Мүн энэ зэмсэг түхеэ[illegible]рэлгын зарим хубииень капитали[illegible]стическэ оронуудташье, түрүүшын [illegible] ээлжээндэ Америкын Холбоото Штадуудта, Баруун Германи[illegible] Англида захибал болэмоор байга[illegible]

Тиимэ хэлсээ батаалбал а[illegible] алиндаа ашатай туһатай байха [illegible] Тиибэл, Советскэ Союз шэнэ янзы[illegible] түхеэрэлгэ ухаалан зохёохо, аша[illegible]лалгада оруулха гэжэ үлүү са[illegible]гээнгүйгөөр химическэ шэнэ пр[illegible]приятинуудые бариха программа[illegible] түргөөр дүүргэхэ аргатай болон[illegible]һэн. Мүн нүгөө талаһаа, США бол[illegible] капиталистическэ бусад оронууд[illegible] хилнуудые ехээр абаха байга[illegible] энэнь хүдэлмэришэдтэ ажал мүн[illegible] нэйхиһөө ехээр үгэхэдэ туһалха һэ[illegible] мүн ээдэ баяшуулшье энээнһээ аш[illegible] олзо олохо байгаа.

Бидэнэр Америкын ээдэ баяшуу[illegible]тай, жэшээлхэдэ, Фордтой, Дж[illegible]нерал-Электрик, Интернейшен[illegible] Харвестер гэхэ мэтын американ[illegible] томо томо компанинуудтай дайн[illegible] урда тээ һайн харилсаатай байһ[illegible] байгаабди. Жэшээлхэдэ, 1931 он[illegible] Советскэ Союз 600 миллион ша[illegible] долларой (мүнөөнэй сэнгээр) эд [illegible]раа США-һаа худалдажа абаһ[illegible] байгаа. Холбоото Штадуудай [illegible]лын саана гаргаһан бүхы маши[illegible] зэмсэгүүдэйнь 40 шахуу процент[illegible] Советскэ Союз худалдажа абаһ[illegible] байгаа. Америкын машина бүтэ[illegible]гын предприятинуудай гарга[illegible] продукци эгээн ехээр худалда[illegible] абадаг гүрэн гэхэдэ Советскэ Со[illegible] байһан юм.

Мүн тэрэшэлэн, Баруун Гер[illegible]ниин промышленна предприятину[illegible]тай, жэшээнь, Крупын фирмэ[illegible] нэгэ үедэ коммерческэ һайн хари[illegible]саатай байгаабди. Английска хэ[illegible] фирмэнүүдшье зэмсэг түхеэрэ[illegible] манда бүтээжэ үгэхэ захилые[illegible] дүүргэһэн байна.

Бидэнэр хилын саада тээхи ор[illegible]нуудай эрдэмтэдэй, инженернүү[illegible] ухаалан зохёогшодой ба практи[illegible]дай туһаламжа абахаһаа арсаһ[illegible]гүйбди. Тэрэ туһаламжань плас[illegible]ческа зүйлнүүдэй, холимог утаһа[illegible] үйлэдбэри ехэ болгохо зори[illegible] шиидхэхэдэ туһатай байжа боло[illegible]

Советскэ Союз капиталистическ[illegible] оронуудтай коммерческэ харилса[illegible]гаа хүгжөөхэһөө арсахагүй бай[illegible] Энэнь манай хараа бодолдо зүри[illegible] нэгүй. Бидэнэр эбтэйгээр зэргэ [illegible]шэн байхые оролдонобди. Зүгөө[illegible] али нэгэн байгууламжын нүгөө[illegible]һөө һайн гү, али муунь эбтэ [illegible] сөөн соогуур харагдаха бай[illegible] США-һаа, Баруун Германиһаа, А[illegible]лиһаа, капиталистическэ бусад ор[illegible]нуудһаа захил ехээр абаһанай [illegible]рэггүй, энэмнай капитализмые [illegible]жэһэн ябадал болохо гэхэшүү[illegible] зарим нүхэдүүд хэлэжэ боло[illegible] Тэдэ, тэдэ нүхэдүүд буруугаар [illegible]наха байна.

Бидэнэр Ленинэй һургаалые [illegible]римталнабди. Тиимын тула капи[illegible]листическэ ба социалистическ[illegible] иимэ хоёр системын оршожо [illegible]һан тиимэ сагта ажаһуунабди [illegible] мэдэжэ байһан туладаа, тэдэ[illegible] хоорондохи экономическа барис[illegible] али алиндаа ашагтай, туһатай [illegible]һэн дээрэ хүгжэхэ юм гэжэ һана[illegible]бди.

Нүхэдүүд! Химическэ промыш[illegible]ностиин шэнэ предприятинуу[illegible] барилгын программые бэелүүлх[illegible] зэмсэг түхеэрэлгэнүүдые компл[illegible] тээрнь, бүриноөрнь бүтээжэ ү[illegible] ябадалда анхаралаа ехээр таби[illegible] шухала. Энэ хадаа барилгын бол[illegible]рые хорооходо, тэрэшэлэн барил[illegible] хабсаралгын хүдэлмэриин үнэ хи[illegible] даруулхада, элдэб эсын гээлтэ [illegible]ролто хорооходо ехэ ашагтай [illegible]тай байхал.

Барилгын үнэые химдаруулхын [illegible]лада завод бариха проэктно-сме[illegible] документациие саг соонь һайн [illegible] зохёожо байха хүдэлмэри зүб[illegible] эмхидхэхэ шухала.

Химическэ промышленности[illegible] предприятинуудые бариха ехэ [illegible]грамма бэелүүлхын түлөө, [illegible] предприятинуудые эрхим һайн зэ[illegible]сэг түхеэрэлгээр хангахын т[illegible] тэмсэл партийна, советскэ ба [illegible]хын организацинуудай гол анхар[illegible]да байха ёһотой.

(Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюур[illegible])

*) Түгэсхэл. Эхининь манай газетын майн 11-нэй номерто.

Нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэһэн элидхэлэй түгэсхэл

V. Научно-шэнжэлэлгын хүдэлмэри эмхидхэхэ зарим асуудалнууд

имическэ промышленностиие саашадань хүгжөөхэ, илангаяа имернэ материалнуудые—хэмэл холимог утаһа, пластическа нүүд, холимог каучук ехээр үйлэдбэрилхэ гээшэ химическэ пронуудые үйлэдбэрилхэ эгээл шэехнологи болон арга методүүзохёон бэелүүлһэнэй ашаар агдаха байна.

э пленумдэ бэлэдхэл хэгдэжэ када научно-шэнжэлэлгын, ктнэ институдуудай, конструкжа бюронуудай, химическэ ба шина бүтээлгын предприятинуузарим совнархозуудай, нютапартийна организацинуудай хүэрилэгшэдэй зүблөөн партиин тральна Комитедтэ үнгэргэгдэбайгаа. Химическэ промышленине шамдажа хүгжөөхэ зорилгаа һаа түргөөр шиидхэгдэжэ охо ааб гэһэн асуудал тэрэ зүбдээрэ хэлсэгдэһэн юм. Эрдэмпромышленностиин хүдэлмэриэд энэ зорилго шиидхэхэдэманда туһалха—үнэтэй олон дхалнуудые оруулаа бэлэй.

имиин талаар научно-шэнжэын, туршалгын хүдэлмэриие болохо үргэнөөр ябуулха гээшиидхэхы удхашанартай болоод а гэжэ зүблөөн дээрэ зүйтэйтэмдэглэгдээ һэн. Полимернэ риалнуудые абаха тушаа теоческэ шэнжэлэлгэнүүдые, турын хүдэлмэринүүдые үргэдхэнээр, мүн физикэ ба химиин тон туйлалтануудые эгээн ехээр лэнгүйгөөр хараалагдаһан зоонуудаа дүүргэжэ болохоор бэ-

оветскэ наукын ажал-ябуулаг-, инженер-химигүүд дэлхэйн ическэ наука ба техникые хүгэдэ ехэ нэмэри хээ юм. Манай мтэд химическэ наукын хэдэ һалбаринуудта шэнэ харгы гаргажа үгөө. Энээн тушаа лемигүүд Лебедевэй, Белин-, Фаворскиин, Курнаковой хүдэлмэриие тоолобол хүрэхэ. Химическэ продуктнуудые а мүнөө үеын технологическа арга методүүд эрдэмэй ёһоор лагдан, дэлхэй дээрэ эгээн түманай орон соо зохёогдоо юм. хэтэй хамта, СССР дотор хискэ наукын ехэ гэгшээр хүгэн мүртэншье, тэрэнэй зарим аринь нилээд гээгдэжэ ябаюм. Тэдээндэ хэмэл ба холимог а, пластическа зүйлнүүдые гарг ажал оролсоно.

ука ба техникын энэ һалбаринанай гээгдэжэ ябаа гол шалан гэхэдэ, научно-шэнжэлэлтуршалгын хүдэлмэри эмхидэдэ ехэ дутагдалай бии байһан мүн. Энэнь табигдаһан мүнзөөриие үрэ ехэтэйгээр хэрэгэ, мүн эрдэмтэдэй оролдолго элдэ туһа хүргэнэгүй.

имическэ промышленностиин чно-шэнжэлэлгын институдуудэдэн мянган научна хүдэлмэгшэд болон бусад мэргэжэлажаллана; научна хүдэлмэридэ бүри хэдэн зуун миллион түг гаргашалагдана. Хэрбээ эдэмтэдые, тэрэ ехэ мүнгэн зөөриие ай һайнаар хэрэглээд байбал, асуудалнууд бүри ехэ амжалйгаар шиидхэгдэхэ байгаа.

рим институдуудай тематика гол асуудалнууд онсолон таанагүй, олон жэжэ божо асуууудта эрдэмтэдэй, мэргэжэлтэхүсэ шадалынь, гүрэнэй мүнгэн тараагдажа һалашана. Жэхэдэ, холимог каучугай научэнжэлэлгын институдай лаборн спиртһээ каучук абаха каатор һайжаруулха гэжэ арба жэл хүдэлһэн байна. Тэрэ а каучук абаха гэдэг энэ арга дынь хуушарһан, шэнэ арга үүдтэ орходоо экономическа туһагүй болоһон юм. Энэ латориин хүдэлмэрилэгшэд мэрэтэдые иимэ бирагүй хүдэлмэхэрэглэхыень буруушаалон жэл соо мэдүүлгэ хэһэнхолимог каучук үйлэдбэрилтехникэ ба экономикодо үлэмухала нефтиин газһаа каучук а арга метод зохёолго дээрэ ниие табихыень дурадхаһан а. Тиигээд ядаа гэжэ 1956 онимическэ промышленностиин истерство тэдэ нүхэдэй дураде зүбшөөхэ баатай болоо һэн. научна эмхи зургаанууд, тэд промышленностиин эрилһаналаа табинагүй, хэдэн жэорондоо юушье үгэнэгүй. Захүдэлмэрилэгшэд нэгэл хэһэн э хэдэн жэл соо нюхажа байнаукада шэнэ харгы зам гаргаухай оролдолго хэшээл гарга-й.

учно-шэнжэлэлгын институдай л-ябуулгые муугаар тааруулан үүлһэн дээрэһээ, тематика доаб адли нэгэл асуудалнуудабтажа байдаг дээрэһээ тээ ажал хүдэлмэриинь аша үрэ болоно. Иимэ байдал мэргэдые бүтэмжэгүйгөөр ажалха ябадалда хүргэдэг, ажал хээ харюусалгагүйгөөр хандаха а бии болгодог.

ршалгын хүдэлмэриие үнгэргэхэ болзор илангаяа унжагайрна. Олон институдууд туршалгын базагүй юм. Тиигээдшье, тэрэ базын байһаншье газар тэрэнь наймаанда гараха эд бараа хэдэг байһан тулада сүлөөгүй болошодог.

Химическэ промышленностиин министерство научно-шэнжэлэлгын институдай хүдэлмэриие хүсэд мэдэдэггүй, тон шухала даабаринуудай дүүргэлтые хинан шалгадаггүй, институдуудта шухала хэрэгтэй туһаламжа үзүүлдэггүй. Тэрээнһээ байтагай, министерствын зарим хүдэлмэрилэгшэд хүтэлбэрилжэ байһан һалбаринуудаа техническэ талаарнь хүгжөөлгэдэ һанаа амараар хандадаг. Жэшээлхэдэ, химическэ промышленностиин хүгжэлтэдэ угаа ехэ удхашанартай ацетилен гэдэгые байгаалиин ба нефтиин газһаа абаха арга метод иимэрхүүгээр зохёогдоһон байна гэбэл: Энэ асуудал министрын орлогшонор нүхэд Новиков ба Фролов гэгшэдэй ажал хэрэгтээ харюусалгагүйгөөр хандаһанай гэмээр Химическэ промышленностиин министерствын гурбан главна управленинүүд соогуур арба гаран жэл соо зайһан байна. Гэхэтэй хамта, Румынида химическэ промышленностиин хүдэлмэрилэгшэд энэ асуудалые манһаа хожом шэнжэлжэ эхилһэн мүртөө, манһаа бага арга боломжотой байһан мүртөө мүнөө тэрээнээ шиидхээд, бидэндэ техническэ туһаламжа үзүүлжэ байна. Тэрээнэйнь түлөө бидэнэр баясхалан хүргэнэбди.

Мүн СССР-эй Наукануудай академишье холимог материалнуудые үйлэдбэрилэн гаргаха научна асуудалда анхаралаа тон багаар табина гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Химическэ продуктнуудай үйлэдбэридэхи научно-шэнжэлэлгын болон туршалгын хүдэлмэриин гээгдэлые усадхаха гэһэн зорилго манай ороной эрдэмтэдэй, инженернүүдэй урда тон хурсаар табигдаад байна.

Физикэ, химиин эгээн шэнэ туйлалтануудые хэрэглэжэ, полимерэй болон эхин материалнуудай талаар теоретическэ, мүн бэдэрэлгын научно-шэнжэлхы хүдэлмэри бүри ехээр хэхэ, тиигэжэ һаяын жэлнүүдтэ энэ талаар дэлхэй дээрэ түрүүшын һуури эзэлхэ зорилго СССР-эй Наукануудай академиин, союзна республикануудай наукануудай академинүүдэй, дээдэ һургуулинуудай хойшолуулагдашагүй шухала нэгэн зорилго болоно.

Полимерэй талаар мүнөө эгээл хэрэгтэй асуудалнуудые бүри һаяар шиидхэхын тула научно-шэнжэлэлгын шухала шухала хүдэлмэринүүдэй холын хараата түсэб зохёохо хэрэгтэй. Полимернэ материалнуудай талаар хүдэлмэрилдэг научно-шэнжэлэлгын институдуудай, заводской лабораторинуудай урда угаа ехэ зорилгонууд табигданхай.

СССР-эй Гэсплан, Химическэ промышленностиин министерство, РСФСР-эй, Украинска ССР-эй, Азербайджанска ССР-эй Министрнүүдэй Соведүүд болон бусад союзна республиканууд, мүн СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй гүрэнэй комитедүүд научно-шэнжэлэлгын хүдэлмэриие эмхидхэхэ, наукын шэнэ шэнэ туйлалтануудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ хэрэг эмхидхэлгэдэ үдэр бүриин анхарал табиха ёһотой.

Научно-шэнжэлэлгын хүдэлмэриие бүри үргэнөөр ябуулхын, тэдэнэй база үргэдхэхын тула, холимог материалнуудые бүтээн гаргаха арга метод улам бэгони болзорто зохёон шудалхын тула 1958—1960 онуудта научно-шэнжэлэлгын эмхи зургаануудай тоо олошоруулхаар хараалагдана.

Экономическа районуудта, гол түлэб центральна заводской лабораторинуудта, предприятинуудта хэгдэдэг шэнжэлгын хүдэлмэриин хэмжээе эрид ехэ болгохо хэрэгтэй. Тиимэ предприяти, лабораторинууд научно-шэнжэлэлгын һалбаринуудай институдай хэдэг хүдэлмэриин гол газарынь болохо зэргэтэй. Тиигээ һаа, лабораторинуудта хэгдэдэг хүдэлмэриин, тэрэшэлэн туршалгын хүдэлмэриин болзор нилээд бага болохо үгэхэ байна.

Нүхэдүүд! Холимог материал бүри ехээр гаргадаг болохо тушаа хараалагдаһан программын амжалтатайгаар бэелүүлэгдэхэ хэрэг хадаа энэ хүдэлмэри хэхэ хүнүүдһээ, хүдэлмэрилэгшэдһөө дулдыдаха байна гэжэ тон эли юм.

Даалгабаринуудаа саг соонь, һайн шанартайгаар дүүргэхэдэнь научно-шэнжэлэлгын болон түлэблэлгын институдуудай, конструкторска бюронуудай, туршалгын заводуудай, промышленна предприятинуудай, барилгын организацинуудай хүдэлмэрилэгшэдые урмашуулха зорилгоор ажалай түлбэриин гуримые шэнээр хаража үзэхэ гэжэ хараалагдана. Ехэ ехэ асуудалнуудые шиидхэһэнэйнь түлөө, научно-шэнжэлэлгын болон туршалгын хүдэлмэринүүдые хэжэ, тэдэнэйнгээ үрэ дүнгые промышленностьда нэбтэрүүлһэнэйнь түлөө, шэнэ зэмсэг түхеэрэлгэ саг соонь хэрэглэжэ, үйлэдбэрээ һайнаар ашаглаһанайнь түлөө, конструкци зохёоһонойнь, шэнэ шэнэ түхеэрэлгэ, машина зэбсэг, автоматизациин хэрэгсэлнүүдые хэрэглэдэг болоһонойнь түлөө коллективүүдтэ, тус тус хүнүүдтэ шан үгэхэ гэжэ хараалагдана.

Химическэ наукын болон промышленностиин илангаяа ехээр шалгарһан хүнүүдые орденуудаар шагнаха гү, али тэдэндэ Социалистическэ Ажалай Геройн нэрэзэргэ олгохо гээ һаа хэншье буруушаахагүй бээ гэжэ һананаб.

Химическэ үйлэдбэриие һайнаар мэдэдэг болоһон мэргэжэлтэд, хүдэлмэришэд манай орон дотор олон юм. Химическэ орёо хэдэ хэдэн шэнэ технологическа процессүүдые шэнжэлэн олоһон гайхамшагта эрдэмтэд манайда бии. Химическэ промышленностиие түргэнөөр хүгжөөхэ тушаа хараалагдаһан хэмжээ-ябуулгануудые бэелүүлгэтэй дашарамдуулан зарим мэргэжэлтэдые арадай ажахын бусад һалбаринуудһаа абажа, мүнөө бодхоогдон, ашаглалгада оруулагдажа байгаа химическэ предприятинуудта эльгээхэ хэрэгтэй гээшэ ха.

Энээнтэй хамта, полимернэ материалай, дүүргэгдээгүй продуктын, тэрээгээр хэһэн зүйлнүүдэй промышленностьда мэргэжэлтэдые бэлэдхэхэ, мүн химическэ, машина бүтээлгын, автоматизациин хэрэгсэлнүүдэй мэргэжэлтэдые бэлэдхэхэ ябадал һайжаруулха шухала. Энэ зорилгоор шэнэ институдууд, факультедүүдые байгуулха, тэрэшэлэн мүнөө бии байгаа дээдэ һургуулинуудые тусгаар мэргэжэлэйнь ёһоор олон болгохо зэргэтэй.

Техническэ мэдээсэлээ, дүй дүршэлөө халан абалсалгын хэрэгые һайнаар табиха хэрэгтэй. Энээнэй ашаар үргэн олон хүдэлмэришэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдые полимернэ материал бүтээжэ, арадай ажахыда хэрэглэхэ талаар наука, техникын тон шэнэ туйлалтануудтай танилсуулха ёһотой. Мүн техническэ номуудые олоор хэблэжэ гаргаха байна.

Химическэ наука хүгжөөхэ зорилгые, холимог материал, дүүргэгдээгүй продукт, тэрээгээр хэһэн зүйлнүүдые гаргаха шэнэ арга зохёожо шудалха зорилгоё манай эрдэмтэд, инженернүүд шиидхэхэ бээ гэжэ найдахада болоно.

Химиин талаар теоретическэ болон научно-шэнжэлэлгын хүдэлмэринүүдэй али болохоор хүгжэхэдэ манай орон эгээл һаяын жэлнүүдтэ холимог материал гаргаха талаараа дэлхэй дээрэ түрүү һуури эзэлхэ байһаниинь дамжаггүй.

Түлэблэлгын эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдэй урда харюусалгатай зорилгонууд табигдаад байна. Химическэ промышленностиие хүгжөөхэдэ шухала гаргашануудые нилээд бага болгохын тула шэнэ предприятинуудые бодхоохо газар олоходо, мүн тэдэниие түсэблэхэдэ бии байгаа горьтойхон дутагдалнуудые зайсуулха хэрэгтэй. Предприятинуудые бодхоохо газарыень ололго, мүн үйлэдбэриин арга метод хадаа химическэ промышленностьда шиидхэхы ехэ удхашанартай байдаг. Харин энэ хэрэгээ манайхин техникэ экономическа талаарнь наринаар хаража үзэнгүй хэдэг байна. Энээнэйнь эсэстэ ехэ мүнгэн зөөри үлүүгээр гаргашалагдадаг, барилгын болзор удаардаг юм.

Түлэблэлгын институдууд барилгын үнэ сэн химдаруулха тухай багаар оролдоно. Харин тиихэдэ барилгын үнэ сэн химдаруулха арга химическэ промышленностьда угаа ехэ бшуу. Жэшээнь, азотно промышленностиин түсэблэлгын институдай энэ талаар хэһэн хүдэлмэри иимэ юумэ харуулаа. Цехүүдые үлэмжэ зүбөөр түсэблэн бариһанай, агрегадуудые томо болгоһоной, бүри ехэ бүтээсэтэй түхеэрэлгэ болон бага гаргашатай конструкцинуудые хэрэглэһэнэй ашаар азотно заводой барилгын үнэ сэн 15 процентээр химдарһан байха юм. Энэнь 100 миллион шахуу түхэригэй алмалта болоно.

Барилга хэхэ газараа, үйлэдбэриин арга методые нарин зүбөөр оложо, наука, техникын эгээн шэнэ туйлалтануудые проектнүүдтэ нэбтэрүүлхэ ябадал хараалха, мүн бүтээсэ ехэтэй мүнөөнэй технологическа процессүүдые, шэнэ түхеэрэлгые, үйлэдбэриин автоматизациие хэрэглэхэ ябадал хараалха ёһотой. Тэрэшэлэн тусгаар зүйлэй продукци бүтээн гаргаха цехүүдэй түхеэрэлгые нэгэн гуримтай болгохо хэрэгтэй. Энэнь типовой проектнүүдые үргэнөөр хэрэглэхэ, барилгын хүдэлмэри саашадань оньһожоруулха арга олгохо байна.

Химическэ промышленностиие түргэнөөр хүгжөөхэ, нэн түрүүн хэмэл ба холимог утаһа, пластмасс болон холимог зүйл гаргалгые улам түргэдхэжэ, хүн зоной, промышленностиин эрилтые хангаха гээшэ огто хойшолуулагдашагүй, угаа шухала зорилго болоно. Энэ зорилгые шиидхэхэ ябадал бүгэдэарадай хэрэг болохо зэргэтэй.

Холимог материалнуудые бүри ехээр үйлэдбэрилэн хэрэглэдэг болохо тушаа хараалагдаһан программые тон түргэнөөр бэелүүлхэ ябадалда партийна болон советскэ бүхы органуудай, арадай ажахын соведүүдэй, предприятинуудай, барилгын организацинуудай, научно-шэнжэлэлгын болон түсэблэлгын институдуудай анхарал хандуулха хэрэгтэй.

Гүрэнэй угаа ехэ удхашанартай энэ зорилго бэелүүлхэдэ манай ороной экономикын хүгжэлтэдэ шэнэ ехэ алхам боложо үгэхэ байна.

* * *

Нүхэдүүд! Манай хүсэн үдэрһөө үдэртэ ургажа, советскэ экономико улам бүри хүгжэжэ байна. Бидэнэй улам түргэнөөр урагшаа дабшахада, саашадаа бүри ехэ илалта туйлахада эдэ бүгэдэ туһална.

Бидэнэр 1959 — 1965 онуудта СССР-эй арадай ажахын хүгжэхэ холын хараата түсэб һаяын сагта хаража үзөөд, баталха ёһотой болонобди. Энэ түсэбые бэелүүлээ һаа, манай орон хүн бүридэ хүртэсөөр продукци бүтээхэ талаараа эгээн хүгжэнги капиталистическэ оронуудые түүхын богонихон болзор соо хүсөөд, ахижа гараха гэһэн экономическа гол зорилгоё дүүргэнтүү болохо байна.

Индустриин хүсэ шадалда түшэглэн, техникээ ходо урагшань дабшуулха, промышленностяа дахин зэбсэгжүүлхэ, үйлэдбэриин хэмжээе таһалгаряагүйгөөр дээшэлүүлхэ, арадайнгаа материальна байдал һайжаруулха хэрэг туйлахын тула бидэнэр саашадаашье хүндэ индустрияа булюу ехээр хүгжөөхэ зорилготойбди гэжэ һанаха ёһотойбди. Мүнөө үйлэдбэриие оньһожоруулхаһаа гадна, мүн үйлэдбэридэ хүдэлмэрилжэ байгаа хүнэй ёһотойл жолоошо болохын тула, машина зэмсэгээ дурааараа жолоодожо, ябуулжа байхын тула үйлэдбэриие автоматизацилха тухай хэлэгдэнэ гээшэ. Тиигээ һаамнай, хүдэлмэриин үдэр саашадаашье бага болгогдохо, дунда ба дээдэ эрдэм олохо арга бүри ехэ болохо, социалистическэ соёл культура, хүнэй зохёохы бэлиг шадабари бадаран хүгжэхэ байна.

Хүндэ промышленностиие саашадань хүгжөөжэ, техникые саг үргэлжэ нарижуулжа байгаагүй һаа, коммунизмда шата дамжан орохо зорилгоё амжалтатай һайнаар дүүргэжэ шадахагүйбди. Хүндэ промышленностьда анхаралаа багаар хандуулдаг болоо һаамнай, экономикын хүгжэлтэ һаатаха, хэрэглэмжын политикаар дашууран орогдохо, бүтээһэн буйлуулһан юумэеэ эдижэрхёод лэ һуугдадаг болохо һэн. Баһал энэмнай гээгдэхэ ябадалда хүргэхэ, эсэстэнь туйлаһан бүхы юумэеэ алдажархихадаа болохо байнабди.

Хүндэ индустриие булюу ехээр хүгжөөжэ, энээнэйнгээ үндэһөөр арадай ажахын бүхы һалбаринуудые хүгжөөхэ ленинскэ политикые манай парти бэелүүлдэг байгаа, саашадаашье эрид шангаар бэелүүлхэ байна. Тиигэхэдээл бидэнэр арадай хэрэглэмжын эд бараа бүри ехээр бүтээдэг болохо базаяа үргэдхэнэ гээшэбди. Пластмасс, холимог дабирхай гаргадаг хүсэ ехэтэ химическэ промышленностиие, ойрын 7 жэл соо байгуулха, бүд эд, гутал хубсаһа, мүн гэр соохи хэрэгсэлнүүдые—советскэ хүн бүхэнэй хэрэглэдэг бүхы юумэнүүдые нилээд ехээр бүтээдэг болохо дэлгэрэнгы программа мүнөө бидэ зохёожо байнабди.

Агуухэ энэ шэнэ зорилгоё шиидхэхын тула бүхы шадалаараа оролдохо ёһотойбди. Һаяын жэлнүүдтэ химическэ промышленностиие хүгжөөхын тула манай орон зуун миллиардһаа дээшэ түхэриг һомолоо гэжэ советскэ хүнүүдэй омогорхохо ёһоороо омогорхоходо болохо байна. Энэ хадаа Советскэ Союзай экономическа хүсэ шадалые эли тодоор харуулна гээшэ. Энээнтэй нэгэн хамта бидэнэр арадайнгаа ажахын бусад һалбаринуудыешье хүгжөөхэбди. Тиихэ зуураа, хүндэ промышленностиин булюу ехээр хүгжэхэ ябадал хангаха, ажахыгаа жэгдэ һайнаар хүгжөөхэ байнабди.

Америкын Холбоото Штадуудай үйлэдбэриин хэмжээе Советскэ Союзайнгаа хүсөөд, капиталистическэ оронуудһаа түрүүлхэдэнь, ойдэ иигэжэ хэлэхэбди: манай социалистическэ орон эгээн түрүүшээр замбуулин түби руу ниидэлгые эхилээ. Тиин манай социалистическэ орон бүхы ажалшадтаа эгээн һайн байдал хангаа.

Капитализм нэгэ үедөө бүхы дэлхэй дээрэ гансаараа эзэрхэн оршожо байдаг һэн. Мүнөө тиимэ байхаяа болиһоор үнинэй. Һүүлэй хэдэн арбаад жэлнүүдтэ капиталистическэ системэһээ олохон оронууд мултаран гаража, социализмын замда орэнхой. Тэдэ оронуудта социалистическэ шэнэ харилсаанууд тогтожо, материальна болон оюун бодолой ехэ баялигууд байгуулагдана. Социалистическэ оронуудай ажалшадай интернациональна хүсэлэл оролдолгонь улам нягтаар нэгэдэн жагсана. Социалистическэ оронуудай ажалшадые бүхы дэлхэйн хүдэлмэришэн анги, бүхы түрүү хүн түрэлтэн дэмжэнэ.

Капиталистическэ оронуудай хүнүүдэй дунда социалистическэ үзэл сурталай улам түргэнөөр нэбтэрхын тулада бидэнэр 2 системын хоорондо амгалан мүрысөөнэй хэгдэхэ үедэ капитализмһаа социализмын булюу байһые хүсэд һайнаар харуулха хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа элсүүлэн зорюулнабди. Мүнөөнэй капиталистическэ оронуудай гол түшэг тулгууринь Америкын Холбоото Штадууд болоно. Америкын Холбоото Штадууд үлэмжэ хүгжэнги үйлэдбэритэй, ажабайдалай дээхэнүүр хэмжээтэй юм. Энэ орон доторхи эзэрхэгшэ ангинууд болбол хүдэлмэришэн ангиин шадалтайшаг үсөөнииень мэхэлжэ, дундуурхи зониие мэхэлжэ, ажалшадые буржуазна үзэл бодолой мэдэлдэ оруулаад байха ехэхэн арга боломжотой.

Хоёр системын хоорондохи мүрысөөнэй үедэ илалта туйлахын тула бидэнэр хүн бүхэндэ продукциин хүртэсөөр Америкын Холбоото Штадуудые хүсөөд, ахижа гараха ёһотойбди. Капитализмтай мүрысэжэ, энэ зорилгоё бэелүүлхэбди, зүгөөр баллистическэ ракетэнүүдээр бэшэ атомна болон водородно бомбонуудаар бэшэ, харин эмхитэй, жагсаалтай байгаа һаа, үйлэдбэрээ улам ехээр хүгжөөгөө һаа, бүхы ажалшадайнгаа байдал бүри һайжаруулхын тула материальна баялигуудые элбэг дэлбэгээр бии болгоо һаа, тэрэ зорилгоё бэелүүлжэ шадахабди.

Эгээн хүгжэнги капиталистическэ ороной үйлэдбэриин хэмжээе туйлаад, бидэ тэндээ зогсошохогүйбди, тэрэнэйнгээ һүүлээр бидэнэр хүгжэлтээ улам хурдадхан, арад зондоо зорюулан, арад зонойнгоо байгуулһан ниитын баялигые улам арьбадхан, бүри түргэнөөр урагшаа дабшахабди.

Одоол тиихэдэмнай коммунизм гээшэ үнэн бэдото дээрээ юун бэ гэжэ мүнөө дээрээ коммунизмһаа айжа байдаг хүнүүд мэдэхэ, мүн үхибүүдтэ хэлэгдэдэг айхаар муухай элдэб үльгэр онтохонуудтал адли элдэб эсын худал хуурмаг үгэ хүүрнүүдые социалистическэ оронууд тухай тараадаг империализмын зарсанаршье хүрэтэрөө мэдэхэ байха.

Капиталистнуудай ангиһаа материальна талаараа дулдыданхай байдаг дээрэһээ, буржуазна үзэлэй нүлөөдэ ороод, тэрэ ангида алба хэдэг хүнүүдэй байдалые бидэ зүбөөр ойлгохо зэргэтэйбди. Эдишэ зууша багаар абадаг хүнүүд олохон ушарта үлэмжэ ехэ ууртай байдаг гэжэ тиихэ зуура бидэ мартаха ёһогүйбди. Олон нохойнуудай эрхирэлдэн гүйжэ ерэхэдэ, тэдэнэй дунда нэгэ бишыхан хаб нохой байгаа һаа, тэрэнь хамагһаа шангаар хусаха, хамагһаа түрүүлжэ хүлдэ аһаха бшуу. Монополистнууд нохой үсхэдэг хүнүүдтэл адляар тиимэ хаб нохосуудые хүдэлмэришэн ангида эсэргүүгээр һургажа табидаг байха юм.

Капиталистическэ орон доторхи олохон хүн юумэ мэдэхэгүй бүдүүлиг байһан дээрэһээ социализмда эсэргүүсэн тэмсэдэг гэжэ хараадаа абаха хэрэгтэй. Намжаа һайхан үглөөгүүр наранай гаража байха үедэ юумэ харадаг хүнэй досоо ямар байдаг бэ гэжэ һохор хүндэ ехэ гоёоршье хөөрэжэ үгөө һаа, тэрэ һохор хүнэй ойлгохонь угаа бэрхэтэй байха. Энээнэйнь түлөө һохор хүндэ уурлажа болохогүй бшуу даа. Политическэ талаараа һохор хүнүүд тулаа хирургтэл адли хэмжээ абаха хэрэгтэй. Хирург гээшэмнай алтан нарые һохор хүнэй өөрөө харадаг боложо, дэлхэй дээрэ бүри һайнаар сэнгэхынь тула һохор хүниие эмшэлжэ, нюдэтэй болгохоёо оролдодог бшуу.

Өөрынгөө ангида урбажа, капиталай зарсанар болоһон һохор хүнүүд баһал байдаг ааб даа. Тэдэнэр капитализмын одоол ёһотой хархис зарсанар гээшэ. Эгээн түрүүн эдэниие империалистнууд хүдэлмэришэн ангида эсэргүүгээр табидаг юм.

Теэд үнэн юумэ үнөөрөө гэжэ, мүнөө тээрижэ байһан хүнүүд хэзээ нэгэтэл социалистическэ байгуулалтын булюу һайниие ойлгохол байха.

Хуушарһан бүхы юумэнэй хосорон һаладагтал адляар, капитализмшье баһал һалаха байха гэжэ бидэ коммунистнууд хэлэгшэбди. Капитализм хадаа феодальна байгуулалтые халан ерээ һэн. Юундэб гэхэдэ, феодализмда орходоо капитализм бүри түрүү байгуулалта мүн. Мүнөө капитализм һалажа байна, тэрэнэй орондо шэнэ, бүри түрүү социалистическэ общество ерэнхэй. Социалистическэ общество түргэнөөр хүгжэнэ, социалистическэ общество бүримүһэн илаха байна.

Социализмын шэнэ шэнэ илалтануудые туйлахатай хамта, марксистско-ленинскэ теориин нүлөөлхы хүсэн, коммунизмын үзэл сурталай хүсэн улам ехэ болоно. Хүн түрэлтэнэй харгы зам заажа үгэдэг, эгээн арюун нангин, һаруул тодо агууехэ энэ һургаал хаа хаанагүй илан мандаха гэжэ бидэ найданабди. Хүниие хүнэй мүлжэдэг хүсэнүүд хаа хаанагүй дарагдажа, дайн сэрэгэй болохогүй тиимэ эрхэ байдал тогтохо юм. Юундэб гэхэдэ, коммунизмын хүсэниинь угаа ехэ болохо, тэрэ хүсэндэ эсэргүүгээр хэншье тэмсэжэ шадахагүй ха юм. «Арад зоной нэгэн доро булта амисхалаа һаань, һалхи шуурган болохо, арад зоной нэгэн доро булта хүлөөрөө дэбһээ һаань, газар хүдэлхэ» гэжэ хитад арадай оньһон үгэнүүд соо хэлэгдэдэг. Бүхы дэлхэйн ажалшад нэгэн адли бодолтойгоор, нэгэн хамтаараа тэмсэжэ байгаа һаа, хүн түрэлтэнэй улам хүгжэхэ хэрэгые һаатуулдаг али бүхы юумэнүүдые харгыһаань хаман хаяха байна.

Совет арад Коммунистическэ партиингаа хүтэлбэреэр агууехэ Ленинэй захяа заабаринуудые эрид шууд бэелүүлнэ, этигэл найдамтайгаар урагшаа дабшана, өөртөөшье, бүхы хүн түрэлтэндэшье коммунизм тээшэ зам гаргажа үгэхын тула хүсэ шадалаа, ажалаа гамнанагүй.

УРАН ХЭБШЭН

«ДТ» маркын хүсэтэ тракторнууд заводой харша соо жэрылдэн харагдана. Тэдэнэй нэгэ заримаинь байраһаа хүдэлжэ, баглагар утаа бааюулан таршаганалдана.

— Эдэ тракторнууд һүүлэй жэлнүүдтэ республикымнай модошодто олоор эльгээгдэдэг болоо. Заһабарида орохо болоошонь энээн руу асарагдана,—гэжэ «Механлит» заводой партийна организациин секретариин орлогшо нүхэр Н. Носиков хөөрэнэ.

...Модельнэ цех. Эндэ ажаллагшадай стол дээгүүр элдэб орёо нарин зурагууд, янза бүриин маягтай модон хэбүүд харагдана.

Верстагай хажууда ажаллажа байһан нюдэндөө шэлтэй хүн гартаа бариһан юумэеэ үе үе болоод лэ юунтэйшьеб сасуулан харана. Хараха янзада дүшөөд гарамгай наһанай, хүрин шарайтай энэ хүн заводой эрхимүүдэй нэгэн гэжэ тоологдодог. Ямар нэгэн орёо нарин деталиин хэбые яаралтайгаар хэхэ сагай ерэхэдэ заводой хүтэлбэрилэгшэд нүхэр Ленхобоевто даалгадаг юм.

— Бидэнэр мүнөө «ДТ» маркын тракторта, «МАЗ-200» маркын автомашинада хэрэглэгдэдэг детальнуудай хэб хэнэбди,—гэжэ Галдан Ленхобоевич хөөрэнэ.

Завод соогоо алдартай, магтаалтай, дүйтэй бэрхэ мэргэжэлтэн болоһон энэ хүн ажабайдалай арюун замаар ябажа гараа.

Республикын түб хото Улан-Удэдэ «Механлит» завод баригдахань гэжэ дуулахадаа, Галдан нютагһаа гаража, город ерээ һэн. Заводэй баригдажа дүүрэтэр юрын хүдэлмэришэнөөр ажаллаад, удаань заводой хүдэлмэришэн болоо бэлэй. Трактор, машинын детальнуудай хэбые наринаар бүтээгшэдэй ажалые залуу хүдэлмэришэн түрүүшээр ехэл һонирхон харадаг байба.

— Иимэ мэргэжэлтэй болоо һаа, ехэл һайн байгаа. Теэд эрдэм ном багатай хүндэ хэб хэгшын мэргэжэл шуудалхань бэрхэтэйшэг. Гэбэшье, туршаад үзэхэдэ яаха юм. «Залуу хүн эдирхүү, гүлгэн нохой шудэрхүү» гэлсэдэг,—гэжэ тэрэ үедэ бододог Галдан Ленхобоевич һанаһандаа хүрэжэ, уданшьегүй шэнэ мэргэжэл шудалжа эхилээ бэлэй.

— Хэб шудхагшын мэргэжэлдэ һуража байхадамни түрүүшээр бэрхэтэйшэг һэн. Тиибэшье, аха нүхэдни, илангаяа ород ханинар намда үнэн зүрхэнһөө туһалһан юм,—гэжэ нүхэр Ленхобоев баяртайгаар хөөрэдэг.

Эрдэм номгүй байһанаа техническэ дунда эрдэмтэй мэргэжэлтэн болотороо ургаһан энэ түрүү модельщик улам ехэ дүршэл шадабаритай болохын түлөө оролдохо зуураа, юрэнхы эрдэмээ саг үргэлжэ дээшэлүүлнэ. Галдан Ленхобоевичын гэртэхи бэшэгэйнь стол дээрэ олон янзын газетэ, журнал байдаг. «Огонёк», «Залуушуулай техникэ», «Сад, огород», гэжэ журналнуудые, мүн Монголдо, Хитадта гарадаг хэдэ хэдэн журнал жэл бүри захина.

Нүхэр Ленхобоев мэргэжэл шадабаряа саг үргэлжэ дээшэлүүлхын хажуугаар, ниитын ажалда эдэбхитэйгээр ябана. Городской, районой Соведэй депутадаар нэгэнтэ бэшэ һунгагдаа. Заводой дэргэдэхи профсоюзай комитедэй гэшүүнэй, гэр байрын асуудал эрхилхэ комиссиин түрүүлэгшын уялга дүүргэхэ зуураа, заводой хүдэлмэришэдэй ажаһууха гэр байра, ясли, сад, һургуули барилгые шадаал һаа түргэдхэхые оролдоно.

Галдан Ленхобоевич эрхим ажалайнгаа түлөө грамота, шанда оло дахин хүртөө.

И. Будаев.

„Бурят-Монголой үнэн" газетын нэрэмжэтэ заншалта эстафетэ

Уржадэр наратай дулаахан сэлмэг үдэр боложо, городой ажалшадай амархада ехэ зохид байба. Илангаяа энэ үдэр «Бурят-Монголой үнэн» газетын нэрэмжэтэ заншалта эстафетэдэ хабаадагшадта һайн байгаа. Эртэ үглөөнһөө эхилээд, түб хотымнай үйлсэнүүдээр согтой солбон хүбүүд, басагад бүлэг бүлэгөөрөө һүндэлнэ. Сагай үшөө эртэшье байбал, «Динамо» стадион худар хүнүүд олоороо орожол, орожол байгаа һэн.

Энээнэй урда жэлнүүдтэ манай газетын нэрэмжэтэ эстафетэ 8 дахин үнгэргэгдэһэн байна. Энээндэ хабаадагшадай тоо жэлһээ жэлдэ ургана. Мүнөө жэл үнгэргэгдэһэн эстафетэ урда жэлнүүдэйхидэ орходоо нэгэ ондоотой байба. Юуб гэбэл, энэ жэлэй спортивна тулалдаанда, үйлэдбэриин предприятинууд, зарим томо эмхи зургаануудай коллективүүд хабаадалсаа. Гадна спортивна һайндуранай бүлгэмүүдэй олон команда урилдаба. Эдэ баримтанууд манай орондо, тэрэ тоодо манай Бурят-Монголдошье совет спортын

урган хүгжэһые, үргэн арад зоной хэрэг болоһые гэршэлнэ. Эгээл тиимэһээ энэ жэлэй эстафетэдэ хэдэн зуугаад хүнэй хабаадалсахаяа ерэһэниинь гайхалтай бэшэ.

...Үдэрэй эгсэ 11 час боложо, урилдаанда хабаадаха спортсменүүд судьянарай столой дэргэдэ ерэжэ жэрылдэшэбэ. Тэдэнэртэ «Бурят-Монголой үнэн» газетын редакторай орлогшо хандажа, тобшохон үгэ хэлэбэ. Һүүлээрнь Советскэ Союзай һүр жабхаланта гимнын аялга доро түрүү спортивна коллективүүдэй түлөөлэгшэд урилдаанай тутые үргэжэ, һэбшээндэ намилзуулба.

Эгээл түрүүлэн городой 1, 2, 27, 35, 65, 68 болон бусад һургуулинуудай һурагшадай түлөөлэгшэд—15—16 наһатай басагадай урилдалгаар эстафетэ эхилбэ. Судья Черепановай дохёо үгэмсөөр хурдан собсон басагад һуга харайшаба. Тэдэнэр бултадаа хэдэн минутын туршада ана мана ябаба. Удангүй нэгэдэхи шатын дүүрээд байхада, хүрин улаан майкатай, үбсүүндээ «7» гэһэн номерой 65-дахи һургуулиин түлөөлэгшэ түрүүлжэ гараад, гүйдэлөө багашье аалидхангүй финишэй лентые таһа татажа, коллективтээ илалта асараа. Тэрэнэй хойноһоо ябаһан 9,68 һургуулиин түлөөлэгшэнэрэй хоорондо үсэд шанга урилдаан боложо, харагшадые ехээр һонирхуулаа. Нүхэдэйнгөө хэдышье шанга байбал, 68 һургуулиин һурагша Вика Степанова урилдаанай газарые түрүүлэн гаталжа, хоёрдохи һуури эзэлээ.

Үнгэрһэн хоёр жэлэй эстафетэдэ хүбүүдэй дундаһаа 1-дэхи һургуулиин команда шалгарһан байгаа. Мүнөөшье жэл тус һургуулиинхид бултыень булижа, хүндэтэ һууриян бүри бүхэлбэ. Арбадахи классай һурагша Александр Гармаев 400 метрые бултанһаа түрүүлэн дабажа, саашадань тэрэнээ улам шангадхаха арга командадаа олгобо. Хоёрдохи, гурбадахи һууринуудые 65-дахи, 26-дахи һургуулиин команданууд эзэлбэ.

Һүүлээрнь басагадай урилдаан болоо. Һонирхоошодой зүгһөө «Ваня, Дуня, түргэл, яара» гэһэн абяанууд таһарнагүй. 1-дэхи һургуулиин һурагшад—басагад энэ урилдаанда солбон хурдан, шадамар бэрхэ байһанаа дахин харуулаа. Үбсүүн дээрээ «3» гэһэн номер зүүнхэй Дуся Вторушина 1 минута 5 секунда соо (1-дэхи һургуули) ерэжэ, финишэй зурлаа дээгүүр түрүүлэн гаталжа, гурбадахи разрядай нормо дүүргээ. Тиихэдэнь тэрэнэй ханинар нэрьешэбэ. Эдэнэй хойноһоо 65-дахи һургуулиинхид фиништэ ерээ. Тиихэдэ Улан-Удын 27-дохи һургуулиинхид гурбадахи һуури эзэлбэ.

Эрэшүүлэй һүүлшын урилдаан мүн лэ ехэ һонирхолтойгоор үнгэрөө. «Буревестник», «Динамо», «Труд» гэжэ спортивна бүлгэмүүдэй, медицинскэ училищиин спортсменүүд һайн дүнгүүдые харуулба.

Дүрбэн часай туршада үргэлжэлһэн эстафетэ дүүрэжэ, илаһан командануудта, түрүүлһэн спортсменүүдтэ грамота болон шангууд барюулагдаба.

Ив. Очиров.

Зураг дээрэ: хаража байгшад (дээдэ зураг). Эрэшүүлэй урилдаан (дундахи зураг). Түрүүшүүлдэ шан барюулагдажа байна (доодохи зураг).

Л. Хайдуровай фото.

Выставкэдэ ошобо

Хүдөө ажахын бүхэсоюзна выставкэдэ хабаадалсахаар манай республикын бүлэг түлөөлэгшэд һаяхан оронойнгоо ниислэл хото Москва мордобо. Тэдэнэй дунда выставкэдэ хабаадахаар томилогдоһон хүдөө ажахымнай түрүүшүүл: Тарбагатайн аймагай Калининай нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ И. М. Болонев, Кударын аймагай суута комбайнер И. Н. Жарников, Курумканай аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ С. А. Цыбиков, Кударын аймагай «Путь к коммунизму» колхозой түрүүлэгшэ С. В. Кривогорницын, зоотехник Н. С. Вахрушев болон бусад ошолдобо.

Түрүү дүй дүршэл халан абахын тулада Хүдөө ажахын бүхэсоюзна выставкэдэ республикын колхоз, совхозууд өөһэдынгөө түлөөлэгшэд-экскурсантнуудые эльгээхэ юм. Манай республикаһаа юһэ хоноод лэ 25 хүн выставкэдэ ошожо байха.

Мүнөө түрүүшын бүлэг экскурсантнууд—һаалишад, һүнэй-товарна фермые даагшанар выставкэдэ ошохоёо майн 10-да гараба.

В. Котлыкова.

Зориһондоо хүрэһэн һаалишан

Үнгэрэгшэ хабар залуу басаган Алла Кобылкина 9-дэхи класс дүүргэһэнэй һүүлдэ һаалишанаар хүдэлхөө һүнэй фермэдэ ерэһэн юм. «Путь Ленина» колхозой һаалишад залуу басагые халуунаар угтаа бэлэй.

Дүршэл ехэтэй һаалишан А. Дьячкова түрүүшээр Аллада ходо туһалдаг, заадаг һэн. Тиигэһээр энэ залуу басаган түрүү һаалишадай дүршэл шудалжа, ёһотой бэрхэ һаалишан боложо шадаа. Нэгэ жэл үнгэрөөд байхада гэхэ гү, али 1958 ондо Алла Кобылкина үнеэн бүриһөө 2000 литр һү һааха уялга абаба. Мүнөө тэрэнээ дүүргэхын тула залуу һаалишан бүхы хүсэ шадалаа гарган, эршэмтэйгээр ажаллажа байна. Үнгэрһэн дүрбэ һарын турша соо үнеэн бүриһөө 567 литр һү һаажа, аймаг соогоо түрүүлжэ ябана. «Һурагшань багшаяа илаба» гэжэ энэ колхозой һаалишад хөөрэлдэдэг болонхой. Юундэб гэхэдэ, дүршэлтэй һаалишан А. Дьячкова мүнөө Аллада булигдажа ябана.

Л. Гомбоев.

Мухаршэбэр.

Ирина Атанова—Маргаритын рольдо

Майн 8-да Бурят-Монголой оперо, баледэй театрын сценэ дээрэ Киргизиин оперно театрын дуушан Ирина Атанова Ш. Гуногой «Фауст» гэжэ оперодо Маргаритын рольдо наадаба.

Ирина Атанова манай Бурят-Монголой бэлигтэ артистнарай нэгэн болоно. Энэ дуушан 1952 ондо Москвагай консерваториин вокальна отделениие дүүргэһэн юм. Тиихэдээ профессор В. Ф. Рождественскиин дэргэдэ һуралсаһан байгаа.

Артистка Атанова олон оперодо гол рольнуудые наадана. Жэшээлхэдэ, Ленковаллын «Паяцы» гэжэ оперодо Неддын, Рубинштейнэй «Демон» гэжэ оперодо Тамарын, Сметанын «Наймаалагдаһан бэри» («Проданная невеста») гэжэ оперодо Маженкын, «Евгений Онегиндо» Татьянын рольнуудые болон бусадые наадаһан байха юм.

1951 ондо Ирина Атанова Берлиндэ болоһон залуушуулай Бүхэдэлхэйн III фестивальда хабаадалсаһан байна. 1956 ондо вокалистнуудай Бүхэсоюзна конкурсда хабаадалсажа, 2-дохи һуури эзэлһэн байгаа. Мүн советскэ артистнартай 1947 ондо Корейн Арадай-Демократическа Республика ошолсожо ерээ.

«Фауст» оперо амжалтатайгаар үнгэржэ, улаан-удынхид бурядайнгаа басаган Ирина Атановае халуунаар угтаһан байна.

А. Сельверов.

Цыден-Жап ЖИМБИЕВ

Хитад нүхэртэ бэшэг

Түбхын түрүүн хүршэтээ
танилсаха мэдэлсэхэ хэрэгтэй.
Түрэл Хитад оронойш
тухай иигэжэ хэлсэдэг.
Зарим газар дайдадань,
саһата үбэл байхадань,
Саада холын нютагтань
зунай халуун хайрадаг.
Нэгэ зүгтэнь ёһотой
океан далай хүхэрнэ,
Нүгөө тала хизаараарнь
эльһэн далай эбхэрнэ.
Үүлэн соогуур умбаһан
уула хаданууд толорно,
Үдхэн ногоон намаатай
ой тайганууд оршоно.
Уһа голоор элбэгтэй
үргэн хонгор талатай,
Үнэр баян ургасатай
иимэ һайхан нютагтай,
Тоогүй олон эзэдынь
тэндэ ажана түбхинөө,
Түүхэ домог аялгань
дэлхэй дүүрэн хүнхинөө.
Үргэн Азиин тэгэндэ
оюун гуламта бадараагаад,
Олон ондоо яһатанда
соёл эрдэм тараагааш.
Уран, бэрхэ, ажалша
улад зонтнай гэгдэнхэй,
Үнэн нэрэ алдартнай
угаа дамжан ерэнхэй.
Эртэ сагай эхинһээ
тэмсэлэй замаар дабхибат,
Эхэ һайхан орондоо
эрхэ сүлөөтэй жаргабат.
Агуу ехэ ханатнай
алас холые зоринхой—
Агуу ехэ Үүдэнэй
алтан богоһонь болонхой!

ХИЛЫН САДНАҺАА

Суэцскэ каналые бүри гүнзэгы үргэн болгохо хүдэлмэри хэгдэнэ

КАИР. (ТАСС). Суэцскэ каналай захиргаанай правлениин түрүүлэгшэ ба директор Махмуд Юнес һаяшаг Исмаилда пресс-конференц үнгэргөө. Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын правительство кана лаар дэлхэйн бүхы оронуудай судна нан уудай ябажа гараха арга олго хо. Дэлхэйн оронуудай судн анууда бүри олоор ябалга хангахын тула да каналые улам гүнзэгы, үргэн болгохо юм гэжэ тэрэ мэдүүлээ.

Каналые үргэдхэхэ проект тухай Махмуд Юнес дэлгэрэнгыгээр м дээсээ. Энэ проект бэелүүлхэ хүдэл мэри эхилэнхэй. Проектын ёһоор ка налай оёор 3 футаар гүнзэгырүүл дэхэ юм. Тус проект ОАР-эй мүнгөөр хоёр жэлэй турша соо бэе лүүлэгдэхэ байна.

Каналые бүри гүнзэгы, үргэн бо гохо, Порт-Саид портые үргэдхэ шэнэ ехэ проект—«Насерай проект» зохёогдожо байнхай гэжэ Юнес м лэ хэлээ. Энэ проектын бэелүүл дэхэдэ канал бүри гүнзэгы болож үдэр соо 200 хүрэтэр судна кана соогуур ябажа гараха аргатай бо лохо.

Дэлхэйн 16 ороной, тэрэ тоодо Советскэ Союзай 220 лоцман мүнө канал дээрэ хүдэлдэг юм. Энэ ж лэй мартда канал соогуур эгээ олон, 1505 судна ябажа гараа. Ти хэдэ 1956 оной мартда 1397 судна канал соогуур гараһан юм.

Нью-Йоркдо Поль Робсон концерт харуулба

НЬЮ-ЙОРК, майн 10. (ТАСС). Арбан жэл соо забһарлалга хэн нэйнгээ һүүлээр үсэгэлдэр Нью Йоркын «Карнеги-холл» соо Поль Робсон концерт харуулба. Бүхы дэлхэй дээрэ мэдээжэ болоһон эн дуушые хүн зон хүл дээрээ бол зогсожо угтаа. Негритянска, ан лийска, ород, европейскэ бол бусад арадуудай дуунуудые Роб сон дуулаһан байна. Мусоргскиин «Борис Годунов», «Сиротка» гэжэ оперонуудай зарим хубиие тэр ородоор дуулаа. Мүн Хитад ар дай дуу хитад хэлэн дээрэ дуул һан, «Отеллын» отрывок уншаһан байна. Концертыень суглараашад ехээр һонирхоо.

Энэ элитэ ехэ артистын ажа ябуулгада хархис этэгээдүүдэй һаад хэжэ байһан ябадалайнь т һалдаһые Робсоной энэ концерт элеэр харуулба. Майн 23-да Робсон мүн лэ эндэ дахяад концерт х руулха юм. Энэ концертдэ орох биледүүд мүнөө бултадаа худал дагдаад байна.

Ядерна зэбсэг туршалга болюулха

ДЕЛИ, майн 10. (ТАСС). «Нью Эйдж» газетын мэдээсэһэнэй ёһоо Индиин национальна сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй элитэ ажал-ябуулаг шадай нэгэн профессор Бхансали баруун гүрэнүүдэй ядерна зэбсэг туршалгые болюулхаһаа арс һыень буруушаажа байһанаа м дүүлэн, үлэсхэлэн хооһон байха гэжэ соносхоо. Индиин энэ эрдэм тэ ядерна зэбсэг туршалга болюул хыень, хорихыень баруун гүрэнүү дые уряалаа.

Индиин олон нютагуудта һүүл үедэ митингнүүд болоо. Ядерн зэбсэг туршалгые болюулха туха Советскэ Союзай абаһан шиидх бэриие митингдэ хабаадагшад һа шааха зуураа, Советскэ Союзһаа жэшээ абахыень США болон А лиие уряалаа.

Франциин промышленна предприятинуудта усалталга болоно

ПАРИЖ, майн 10. (ТАСС). Усалталгаһаа һэргылхэ хэмжээ нүүдэй абтадаггүй дээрэһээ Франциин промышленна предпри тинуудта гэмтэлгэнүүд боло Хэблэлэй мэдээсэһэнэй ёһоор, Н департаментын «Юзинор» трест металлургическа заводто доме пеэшэн тэһэржэ, нэгэ хүдэлмэр шэн шатаа, гурбан хүдэлмэриш шархатаа. Парциедэхи буугай заб дуудай нэгэндэ үсэгэлдэр ехэ тэ рэлгэ боложо, нэгэ эмэгтэй хүд мэришэн алуулаа, табан эхэ шархатаа.

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Уласхоорондын мэнжэлэл

Эб найрамдалда дурагүйшүүлэй үгэ, хэрэгүүд

Манай ороной арадууд, тэрэшэлэн бүхы хүн түрэлтэн фашизмые илаһанһаа хойшо 13 жэлэй ойе майн 9-дэ тэмдэглэбэ. Бүхы ороной олон миллион хүн зон дэлхэйн хоёрдохи дайнай үедэ болоһон туйлай ехэ һүйдхэл һандаралые, алалсаа хёмороое энэ үдэр һанаандаа оруулха зуураа, амгалан тайбанаар ажаһууха, шуһа адхаралгын дайе шэнээр һүжэрөөлгэхэгүй байһанаа эрид шууд мэдүүлээ. Шэнэ дайе һүжэрөөхэгүй гэһэн тиимэ шиидхэбэриие правительствонууд болон парламентнууд баталан абаха бэзэ гэжэ арадууд хүлеэнэ.

Гүрэнүүдэй толгойлогшонорой хабаадалгатайгаар болохо зүблөөе зарлаха тухай Советскэ правительствын оруулһан дурадхалые, атомна, водородно зэбсэг туршалгые өөһэдынгөө талаһаа болюулха тухай СССР-эй Верховно Соведэй баталан абаһан шиидхэбэриие, уласхоорондын түгшүүрилтэ байдалые һулаpуулхын, эб найрамдал сахин хамгаалхын зорилгоор Советскэ Союзай хараалһан бусадшье хэмжээ-ябуулгануудые дэлхэйн бүмбэрсэгэй бүхы түбиин арадууд һайшаан дэмжэнэ. Советскэ Союздал адли дэлхэйн бусадшье ехэ ехэ гүрэнүүд эб найрамдалда дуратай байһанаа гэршэлэн харуулха бэзэ гэжэ хүн түрэлтэн хүлеэжэ байна.

Гэхэ зуура, США-гэй хүтэлбэрилэгшэд, тэрэшэлэн Хойто-атлантическа бүлэглэлдэ хабаададаг США-гэй туһамаршад дайнай һүүлээрхи жэлнүүдтэл адли эб найрамдалай асуудалые шиидхэхэ дурагүй байна. Эб найрамдалда дурагүйшүүл гүрэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэнэрэй хабаадалгатайгаар болохо зүблөөнэй үрэ дүн туйлаха байһанда этигэнэгүй, эб найрамдал тухай хооһоор шашаад, «хүйтэн дайнай» политика баримтална, яаралтайгаар зэбсэгжэхэ зуураа, буу зэбсэгээрээ занан айлгана.

Уласхоорондын гол шухала асуудалнуудаар США түрүүтэй баруунай оронуудай ямар үзэл баримталжа байһаниинь Копенгагенда һаяхан боложо дүүрэһэн НАТО-гэй сесси дээрэ элеэр харагдаа.

Гүрэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэнэрэй хабаадалгатайгаар болохо зүблөөе зарлаха тухай асуудалаар сесси дээрэ ехэ арсалдаан болоо. США-гэй, мүн бусадшье гүрэнүүдэй правительствонууд хэлсээ хэхэ, буу зэбсэг хороохо хүсэлэнтэй байна, харин тиихэдэнь Советскэ Союз һаад хэнэ гэһэн хэбэртэйгээр баруунай гүрэнүүдэй түлөөлэгшэд ямаршье баримтагүйгөөр, хооһоор шашалдаа.

НАТО-гэй Соведэй сесси дээрэ ехэ арсалдаан гараа, америкынхид НАТО-гэй гэшүүн гүрэнүүдые али болохоор баадхаа гэжэ гадаадын гүрэнүүдэй хэблэл тэмдэглэнэ.

Сессидэ хабаадагшад гүрэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй хабаадалгатайгаар зүблөө зарлаха тухай асуудалаар үгэеэ нэгэдээгүй. Скандинавтахи оронуудай түлөөлэгшэд зүблөө үнгэргэхэ шухала байһан тухай мэдүүлээ. Атомна зэбсэггүй зоные Европын гол дунда байгуулха тухай Польшын оруулһан дурадхалые зүбшэн хэлсэхэ шухала гэжэ сессидэ хабаадагшадай зариманиинь тэмдэглээ.

Экономическа асуудалнуудай зүбшэн хэлсэгдэхэдэ илангаяа ехэ арсалдаан болоо. Европын хэдэ хэдэн гүрэнүүдэй түлөөлэгшэд экономическа харилсаае һайжаруулха тухай шанга эрилтэ табяа. Харин тиихэдэнь США НАТО-дэ хабаадагшадта хандаха зуураа, «бүри ехээр зэбсэгжэхые» дурадхаа. Экономическа асуудалаар «үгэеэ ойлголсоогүйбди» гэжэ НАТО-гэй генеральна секретарь Спаак мэдэрхэ баатай болоһон байна. НАТО-до хабаададаг гүрэнүүдые саашадань улам зэбсэгжүүлхэ тухай асуудалда сесси дээрэ онсо анхарал хандуулагдаа гэжэ гадаадын гүрэнүүдэй хэблэлһээ эли болоно.

Уласхоорондын байдалые хэнэй түгшүүрилтэй болгожо байһаниинь, дэлхэй дээрэ бата бэхи эб найрамдал тогтоохын зорилгоор мүнөө үеын шухала асуудалнуудые шиидхэхэдэнь хэнэй һаад хэжэ байһаниинь НАТО-гэй Соведэй һүүлшын сесси дээрэ элеэр харагдаа.

Индонезиин арад бэеэ даанхай байдалаа аршалан хамгаална

Правительствода харша үймөө үүдхэгшэдые правительствын сэрэгүүдэй дараха сагынь дүтэлөө гэжэ Индонезиһээ абтаһан мэдээсэл соо хэлэгдэнэ. Правительствын сэрэгүүд үймөө үүдхэгшэдэй эзэлжэ байһан олон городые, тэрэ тоодо Центральна Суматрадахи Букиттинги городые сүлөөлөө. Үймөө үүдхэгшэд тэрэ городые бата бэхи хэрэм гэжэ тоолодог байгаа. Сүлөөлэгдэһэн газарнуудта ажал хүдэлмэри һэргээгдээ.

Индонезиин арадай нэгэдэлые һулаpуулха, Индонезиие хариин гүрэнэй мэдэлдэ оруулха гэһэн империалистнуудай хорото муухай түсэбынь бута һүрэбэ гэжэ мүнөө бүгэдэндэ эли болобо. Индонезиин хуулита правительство үргэн ниитэ арадтаа түшэглэн, оронойнгоо эрхэ сүлөөе, бэеэ даанхай байдалые аршалан хамгаалаа, Индонезиин дотоодой хэрэгтэ хариинхидай хамааралсаа һаань шанга харюу үгэхөөр бэлэн байһанаа гэршэлэн харуулаа.

Гадаадын империалистнууд Индонезиин дотоодын хэрэгтэ хамааралсахын зорилгоор сэхэ хоро хүргэжэ эхилбэ гэжэ Президент Сукарно һаяхан Бандунгда үгэ хэлэхэдээ мэдүүлээ. Тайваньда байрладаг Америкын самоледууд Индонезиин хэдэ хэдэн городые бомбодоо. Үймөө үүдхэгшэд Америкын буу зэбсэгээр хангагдана. США-гэйхид Индонезиин хэрэгтэ хамааралсахадаа Азидахи, мүн тэрэшэлэн бүхы дэлхэй дээрэхи эб найрамдалда аюул тохёолдуулхаяа байна гэжэ Сукарно США-гэй зонхилогшэдто һануулаа.

Гэхэ зуура Индонезиин һануулгые Вашингтонойхид хараадаа абанагүй хэбэртэй.

США-гэй империалистнууд Индонезиие эзэлхэ гэһээр үнинэй юм. Индонези гансашье стратегическа талаараа таатай зохид газар бэшэ, харин байгаалиин баялигаар—нефть, каучук, боксит гэхэ мэтээр баян юм. Индонезиие СЕАТО-дэ оруулжа ядахадаа Америкын зонхилогшод республикые досооһоонь һулаpуулхые оролдоно. США Индонезиие хэдэн хэһэг болгон таһалаад, дарлан зонхилхо зорилгоор үймөө үүдхээ гэжэ Президент Сукарные алахаа һэдэгшэдэй сүүд дээрэһээ эли болобо.

Империалистнууд хараалһан түсэбөө бэелүүлхын зорилгоор юушье хэхээр бэлэн байна.

Империалистнуудай хорото хэрэгүүдынь Индонезиин арадай уур сухал ехээр хүдэлгэнэ. Индонезиин арад өөрынгөө республикые, эрхэ сүлөө болон бэеэ даанхай байдалые хамгаалхаар бэлэн байна. Энэ арадай арюун һайхан хэрэгыень гансашье Азиин арадууд бэшэ, харин бүхы хүн түрэлтэн дэмжэнэ.

Д. Бочаров.

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора 46-32, зам. редактора—32-74, отв. секретаря—27-37, отделов: партийной жизни и экономики—47-59, пропаганды и местной информации—35.14, культуры и быта — 34-05, писем трудящихся и переводов—24-74, корректорская—32-67, бухгалтерия—37-32. Для междугородных переговоров—16.

Н 00727. Типография Министерства культуры Бурят-Монгольской АССР. Зак. № 134